

Onsdagen den 30 januari

Kl. 19.30

*Allmänpolitisk
debatt*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! När vi för tio år sedan gick in i 1970-talet gjorde vi det med stor optimism. Bara fem månader tidigare hade den första människan satt sin fot på månen, och tron på teknikens och vetenskapens framtidsmöjligheter kände inga gränser.

Vi hade ett bra 1960-tal bakom oss också när det gällde den ekonomiska utvecklingen. Vi hade inte haft någon nämnvärd arbetslöshet, och budgeten var i stort sett balanserad. Någon energikris var det inte tal om, utan i stället såg man kärnkraften som en ny enorm resurs i mänsklighetens tjänst. En stadig och jämn tillväxt hade garanterat inte bara en utbyggd offentlig service utan också utrymme för den enskilde att öka sin konsumtion. Vi hade i ordets bästa bemärkelse en ganska stor valfrihet på den tiden.

De förhoppningar som vi sålunda kände inför 1970-talet har, som alla vet, inte kunnat infrias. Alltför stora arbetskraftskostnadsökningar i mitten av decenniet medförde som alla vet minskade andelar på den för vår levnadsstandard så livsviktiga exportmarknaden, och den överbyggnadspolitik som skulle fört oss torrskodda över konjunktursvackan lyckades inte, utan medförde stora svårigheter med lageravveckling när exportutsiktorna började bli bättre.

Den offentliga sektorn växte under 1970-talet alltför snabbt och tog hela tillväxten i anspråk och enligt beräkningar därutöver 30 miljarder kronor. Den offentliga sektorns andel i bruttonationalprodukten steg under dessa 10 år från 43 till 65 %.

Här i Sverige lever vi vidare som om ingenting hänt och som om det vore något av en högre makt bestämt att vi skall ha det bättre än alla andra länders folk. Vår snabba välstandsökning under tidigare decennier baserades till stor del på malmen, skogen och vår billiga energikälla – vattenkraften. Därtill kan man lägga ett stort tekniskt kunnande hos vårt folk. Dessa positiva förutsättningar för att vi skall vara världsbäst finns inte längre. Skogarna och malmen betyder långt mindre nu, vattenkraften vill vi inte bygga ut och vårt tekniska försprång gentemot många andra länder har kraftigt krympt.

Likväl kräver vi att ständigt få det bättre med högre löner, längre ledighet och bättre service, som helst inte skall kosta någonting. Många kommuner lever av allt att döma med samma ljusblå optimism och tror att det går att fortsätta som förr; allt kommer nog att ordna sig ändå. Självfallet är det en

lovvärd ambition att försöka förbättra servicen för människor, men det borde bli uppenbart att nu måste takten dämpas. Man möts ofta av två skäl för att trots allt fortsätta att bygga och investera. Det ena är att det bara blir dyrare om vi väntar med att bygga och det andra att det eller det projektet står i den kommunala flerårsbudgeten, så det har vi redan lovat invånarna. Det första skälet, att det bara blir dyrare om man väntar med att bygga, håller endast om byggnadskostnaderna ökar snabbare än andra kostnader. Det andra skälet finner jag inte heller gångbart. De förtroendevalda ute i våra primärkommuner och landsting måste vara precis lika rädda om kommuninvånarnas pengar som den enskilde måste vara om den egna familjens ekonomi. Finns det inte pengar i kassan måste man avstå från utgifter som inte är absolut nödvändiga. Den alltför snabba kommunala expansionstakten visar att så inte alltid skett på många håll.

Det skall villigt erkännas att regering och riksdag många gånger lagt på primärkommuner och landsting ökade bördor utan att utreda och än mindre anvisa hur dessa reformer skall finansieras av kommunerna. Det kan i det sammanhanget vara värt att påpeka att antalet riksdagsledamöter med kommunala uppdrag drastiskt minskat under 1970-talet. Sålunda har antalet riksdagsledamöter med landstingsuppdrag under decenniet minskat med mer än 50 %. Det får inte betyda att vi för framtiden inte är lika observanta över vad som sker ute i kommuner och landsting. Förhoppningsvis kommer det för framtiden att bli en bättre tingens ordning, eftersom det står inskrivet i regeringsdeklarationen att regeringen avser att noga granska de ekonomiska verkningarna för kommunerna av statliga beslut.

Det står också i regeringsförklaringen att ytterligare åtgärder måste prövas för att begränsa den kommunala expansionen, om denna visar tecken att fortsätta i samma snabba takt som hittills trots träffade överenskommelser. Det är mot denna bakgrund man får se regeringens förslag att minska takten i skatteutjämningsbidrag till kommunerna innebärande, som alla vet, att 750 milj. kr. betalas ut 1982 i stället för 1981.

En överenskommen expansionstakt om 3 % ser ut att hamna på mer än 5 % och är inte förenlig med de stabiliseringssträvanden som är nödvändiga och som vi alla bekänner oss till. Gärna återhållsamhet men inte hemma hos mig, förefaller många resonera. Enligt min uppfattning är det inte bara fullt motiverat utan också nödvändigt att regeringen nu går från ord till handling enligt regeringsförklaringen.

Jag tycker att det är förvånande att denna senareläggning väckt så mycket rabalder med tanke på att de 750 miljonerna utgör mindre än 2 % av de totala årliga statsbidragen till kommunerna på nära 40 miljarder, som vi hörde budgetministern redovisa före middagsuppehållet. Som jämförelse kan nämnas att dessa bidrag på nära 40 miljarder både överstiger statens totala momsintäkter, som för kommande budgetår beräknas till 37,7 miljarder, och den statliga inkomstskatten på omkring 33 miljarder kronor. Att socialdemokraterna går emot förslaget med motiveringen att många kommuner då måste höja skatten förefaller mer vara ett vanligt utslag av önskan att säga nej till alla borgerliga förslag än sakligt motiverat.

Kommunministern har satt kyrkan mitt i byn med sitt konstaterande i pressen häromdagen att senareläggningen av de 750 miljonerna ingalunda kan motivera en skatthöjning. De två miljarder som kommunerna haft i överskott 1978 och som är en pluspost i årets budgetar torde borgen för det påståendet. Till yttermera visso verkar det som om 1979 års överskott skulle bli ca 1 miljard kronor, som alltså mer än väl kompenserar bortfallet 1981.

På samma sätt som regeringen nu föreslår en senareläggning av en del av skatteutjämningsbidragen kan naturligtvis kommunerna också senarelägga planerade men inte absolut nödvändiga investeringar.

Vi moderater har under många år varnat för en alltför snabb kommunal expansion. Det är därför enligt min uppfattning fullt motiverat att vi nu ånyo i en motion aktualiserat kravet på att en särskild beredning tillsätts med uppdrag att med utgångspunkt i kommunalekonomiska utredningens arbete framlägga ett förslag till lagstadgat kommunalt skattetak. Det var inte så många år sedan man sade att 25 kr. i kommunalskatt var ett absolut maximum som man kunde lägga på skattebetalarna. Nu tangerar vi och riskerar att snart bryta igenom 30-kronorsvallen. Det kan icke vara acceptabelt.

En annan åtgärd som också är ägnad att stämma kommunerna till eftertanke är det moderata förslaget att ute i kommunerna kräva en rådgivande kommunal folkomröstning för det fall man avser att höja kommunalskatten. Blotta vetskapen om att man tvingas underställa folket i val en föreslagen skatthöjning kommer med säkerhet att verka återhållande på alltför expansiva kommunalt förtroendevalda. Det blir, herr talman, nödvändigt att för framtiden på ett helt annat sätt än nu rätta munnen efter matsäcken.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Kommunernas ekonomi har under senare år allt oftare blivit föremål för debatt. Det är rätt naturligt. Kommunalskatten har stor betydelse för de flesta skattebetalare, och den kommunala ekonomin har allt större betydelse för samhällsekonomin i dess helhet.

Kommunalekonomiska utredningen insåg detta och framlade ett detaljerat förslag till förhandlingsordning mellan regering och kommuner. Den dåvarande regeringen ställde sig i sin proposition bakom förslaget. De flesta av oss trodde väl därmed att det också skulle komma att tillämpas. Vi vet genom årets budgetproposition att så inte var avsikten.

Nu fattar regeringen besluten först, publicerar dem i budgetpropositionen och inbjuder sedan kommunförbunden till överläggningar den 4 februari. De socialdemokratiska ledamöterna i de båda kommunförbunden har aldrig vägrat att förhandla med regeringen, oavsett hur den har varit sammansatt. Men de vägrar att förhandla om redan fattade beslut, och det är ganska rimligt. Dra tillbaka förslaget om reducerad skatteutjämning för 1981, så blir det meningsfullt att förhandla, och det blir säkert också förhandlingar med alla närvarande.

När företrädare för regeringen skall beskriva expansionen av den kommunala sektorn, kan man mellan raderna utläsa att expansionen skulle bero på att kommunalt förtroendevalda skulle vara mera ekonomiskt lättsinniga än företrädare för regeringen. De har svarare att säga nej till medborgarnas önskemål, menar man, och deras sinne för ekonomi förutsätts vara sämre utvecklat. Nu kan man fråga sig om en regering som låter bli att finansiera över en fjärdedel av sin egen budget är den rätta att sätta betyg på andra. Kommunalskatten stiger antagligen, därför att kommunerna anser sig böra ha inkomster som räcker till deras utgifter.

Det är naturligtvis så, att orsakerna till den kommunala expansionen är att söka i det förhållandet att vi i vart land har valt att lägga genomförandet av vår välfärdspolitik på kommuner och landsting. Det har rått en bred enighet om att det är klokt att beslut och verkställighet ligger så nära medborgarna som möjligt. Det har antagligen också gjort det en smula lättare att centralt besluta om reformer, då en stor del av finansiering och verkställighet uppdragits åt någon annan.

Nu är jag som andra naturligtvis medveten om att en sådan situation kan uppstå, eller har uppstått, att icke alla goda tankar, eller ens riksdags- och regeringsbeslut, kan förverkligas. Men man måste då göra klart för sig att det behövs en väldigt lang bromssträcka. Kommunernas kostnader är i stor utsträckning bundna i personal och anläggningar. Vidare tror jag inte det är någon bra metod att först rikta kritik mot kommunerna för att de inte bygger ut barnomsorgen fort nog, för att långtidsvården får bedrivas i korridorerna, för att de inte tar itu med problemen i skolan, för att färdtjänsten inte är tillräcklig, och samtidigt anklaga dem för en för stor aktivitet. Jag tror att det var Nikita Chrustjov som en gång sade att man inte kan koka en halv höna och låta den andra halvan lägga ägg - det stämmer nog.

Och om regeringen - av något outgrundligt skäl - tror att man minskar kommunalskatten genom att begränsa transfereringarna till kommunerna, har den ändå valt den sämsta metoden härför. Kommunerna är i full gång med årets budgetarbete, och 1981 års kostnader har redan i stor utsträckning bestämts - i huvudsak genom beslut som fattats dessförinnan. De medel som kommunerna har haft att räkna med får tillgodoses genom en höjning av kommunalskatten. Regeringen driver därför upp kommunalskatterna till en högre nivå än vad som skulle ha varit nödvändigt. Det fattas bara att det sedan åberopas i nästa års budgetproposition som ett skäl till nya åtgärder mot kommunerna.

Men därtill kommer - och det är det viktigaste - att skatteutjämningen inte enbart eller främst är en fråga om transferering mellan staten och kommunerna. Det är en metod som vi alla har accepterat för att åstadkomma en utjämning mellan fattiga och rika kommuner. Regeringen säger nu att denna orättvisa får bestå ett tag till. De som bor i de fattiga kommunerna och kanske måste tjäna 10 000 kr. mer än de som bor i en rik kommun för att få samma standard skall få finna sig i detta. Det hade varit rimligare att säga: Nu är det allmänt besvärligt, nu måste vi i första hand se till att de som har den svåraste situationen får en förbättring. Inte är det just de som har det sämst

som har det största ansvaret för balansen i samhällsekonomin.

Jag tycker inte heller det är särskilt solidariskt att, som skedde i höstas, genomdriva en sänkning av statsskatten med ett gott utbyte för höginkomsttagarna och sedan låta kommunerna betala en del av reformen, vilket leder till ökade kommunalskatter som känns svårast för dem som har låga inkomster och kanske redan betalar en hög kommunalskatt därför att de bor i fattiga kommuner.

Nu säger statsministern, ekonomiministern och fler: Det här betyder inte så mycket. Det är bara 750 milj. kr. som skjuts framåt ett år. Det totala anslaget för skatteutjämning är över 7 miljarder. Det vi förskjuter är bara 10 %, menar statsministern. Allting är relativt. Beloppet är bara 1,2 % av budgetunderskottet och bara 0,3 % av de samlade statsutgifterna. I den samlade statskarusellen framstår vid sådana jämförelser beloppet som försumbart. Men går vi till den enskilda kommunen finner vi att beloppet just för den kommunen är av stor betydelse för dess möjlighet att utan skattehöjning tillgodose ändamål som vi alla funnit angelägna.

I debatten i dag gjorde statsministern gällande att det i huvudsak var socialdemokraterna som försökte göra politik av att regeringen sköt en del av skatteutjämningen ett år framåt. Men inte är det så. De båda centerpartistiska ordförandena i de båda kommunförbunden har gått till hård attack. Men de är inte ensamma. De sex förvaltningsutskotten i södra Sverige har i ett gemensamt uttalande uttryckt sin oro över de ekonomiska problem som drabbar kommunerna, om budgetpropositionens förslag genomförs.

I dag fick jag i min hand en skrivelse från länsavdelningen i Skaraborg, som uttalar sin oro och kräver att skatteutjämningsreformen genomförs i enlighet med regeringens tidigare beslut.

Inte styrs alla dessa och fler som jag inte åberopat av socialdemokrater.

Hur vore det om den saklighet ni efterlyser hos andra präglade era egna påståenden?

I budgetförslaget riktas vidare kritik mot att det ökade skatteutjämningsbidraget icke använts för att sänka kommunalskatten. Endast sex kommuner och ett landsting har sänkt skatten 1980, sägs det kritiskt i budgetförslaget. Det är högst tveksamt om det var detta som var meningen med skatteutjämningsreformen. Motivet var att kommunerna skulle kunna erbjuda sina invånare samma service till samma kostnad. De kommuner som använt skatteutjämningsmedlen till att höja service till samma nivå som grannkommunen utan att höja skatten har icke handlat i strid mot grundtankarna i reformen utan i överensstämmelse med reformen.

Jag har förståelse för att läget kräver återhållsamhet. Men förslaget i årets budgetproposition att beröva kommunerna det redan beslutade skatteutjämningsbidraget är oacceptabelt därför att det drabbar dem som redan har den sämsta situationen och därför att det driver upp kommunalskatten.

Herr talman, låt mig avslutningsvis få beröra ytterligare ett par frågor med anknytning till kommunerna.

I olika sammanhang – vi har även fått höra det här i dag – har företrädare

för den borgerliga regeringen attackerat den offentliga sektorns utbyggnad. Så länge de attackerna sköttes av Gösta Bohman överraskade de inte särskilt mycket. Men när Ingemar Mundebo i höstas anklagade kommunerna för att visa för stor aktivitet och konstaterade – för att inte säga hotade med – att om kommunerna inte höll igen fick ett lagfäst skattetak övervägas, blev jag oroad.

Den offentliga sektorn framställs ofta som det främsta hotet mot samhällsekonomin. Såvitt jag förstår bygger detta på en felsyn. Det är inte ur den synpunkten, dvs. med hänsyn till samhällsekonomin, mera riskfyllt att bygga ut den offentliga tjänstesektorn än att bygga ut den privata tjänstesektorn. Den samhällsekonomiska kostnaden består i båda fallen av det resursutrymme som tas i anspråk för att producera tjänsten och vilken alternativ användning som hade funnits för denna resurs. Valet mellan en privat eller en offentlig tjänstesektor är en betalnings- och en fördelningsfråga. En ny privattandläkare kan etablera sig utan att ekonomiministern protesterar, men skulle vederbörande ta anställning inom folktandvården, anses den ekonomiska balansen vara i fara. I Amerika är den offentliga sektorn ungefär hälften så stor som i Sverige. Men inte är sjukvården billigare för det. Den kostar något mer mätt i andel av bruttonationalprodukten i Amerika än vad den gör i Sverige.

Om en tjänst skall tillhandahållas av den offentliga eller den privata tjänstesektorn är en fördelningspolitisk fråga. I det ena fallet styrs efterfrågan av behovet i större utsträckning, i det andra av plänboken. Men inte är det ena särskilt mera riskfyllt för samhällsekonomin än det andra. Och inte blir det annorlunda om avgiftsfinansieringen ökas. Det påverkar bara fördelningen av tjänsterna.

Om medborgarna tillräckligt tydligt ställs inför valsituationen, är det heller inget axiom att en privat konsumtionsökning i varje läge är att föredra framför en offentlig. Problemet består i att finna bra metoder för att överföra de erforderliga resurserna från den privata till den kollektiva finansieringen.

Jag har redan påtalat att kommunerna vid flera tillfällen hotats med ett lagfäst skattetak om de inte håller sig i skinnet. Liknande tongångar återfinns i årets budgetproposition. Nu kan man förstås undra om det inte vore mer motiverat med ett lagfäst lanetak för staten än ett skattetak för kommunerna.

Utgångspunkten för attackerna mot kommunerna har varit att de inte håller sig inom en volymutveckling på 3 %. Man har velat göra gällande att det skulle bero på att det byggs för många simhallar och andra liknande ting. Det är inte så. Att volymutvecklingen inte kunnat hållas har andra orsaker. En är att planeringsunderlaget ännu är för bristfälligt för att exakt bestämma vilken volymutveckling som krävs för att tillgodose de prioriterade områdena och att sedan finna metoder för att fördela den på 280 kommuner och 23 landsting.

Om vi studerar volymberäkningarna för 1980, såsom de föreligger, kan vi konstatera att av en beräknad volymökning på 4,5 % går 3,6 % till de

prioriterade områdena och om överenskommelsen om barnomsorgen skall fullföljas 4,1 %. Kommunerna gör nog vad de kan för att både tillgodose de prioriterade områdena och begränsa volymutvecklingen. De behöver inte hängas ut som syndabockar.

Vad är det nu som är så betänkligt med denna volymutveckling? Den har givit arbete åt 25 000 personer mer. Hade dessa kunnat användas på något alternativt sätt som hade varit bättre för samhällsekonomin? Hade de kunnat användas inom t. ex. exportindustrin? Nej, det har inte funnits någon sådan efterfrågan. Det finns redan en tillräcklig reserv av arbetslösa. Vad är det som gör det så farligt för den samhällsekonomiska balansen att folk arbetar i den offentliga sektorn med vård och service i stället för att vara utan arbete? Eller skall de gå oanvända som en reserv, om industrin om några år skulle behöva den? Det vore bra om vi finge svar på den frågan.

Det främsta hotet mot den kommunala självstyrelsen kommer inte från den kommunala expansionen utan från urusla statsfinanser. Då skapas förutsättningarna för ingrepp mot kommunerna. Regeringen kan naturligtvis inte anklaga sig själv och väljer den här gången att rikta sig mot kommunerna. Det finns ingen anledning härtill. Kommunalmännen förstår säkerligen utan hot om skattetak betydelsen av att vi kan återställa samhällsekonomisk balans och är helt visst villiga medverka härtill. Det är också den bästa garantin för den kommunala självstyrelsens fortbestånd. Diktera och hota kommunerna mindre och överlägg med dem om problemen innan besluten tas i regeringen, så kommer resultatet att bli bättre för båda parter!

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Hans Gustafsson berörde flera avsnitt av budgetpropositionen som gäller den kommunala ekonomin och förslaget om ett års längre genomförandetid för den kommunala skatteutjämningen. Jag vill något kommentera vad han sade.

Låt mig först säga att också min utgångspunkt är att den offentliga sektorn – statens, landstingens och kommunernas verksamhet – spelar en väsentlig roll i vår samhällsekonomi och i hela vårt samhällsarbete. Vi har i Sverige och vi kommer också i framtiden att ha en betydande offentlig sektor. Det tror jag står i överensstämmelse med de flesta människors värderingar. Vi kräver av samhället en god social vård och omsorg, god utbildning, goda kommunikationer och mycket annat. Men det är egentligen inte detta som debatten måste handla om, utan det är vilket utrymme vi har i vår samhällsekonomi i dag och åren framöver för olika verksamheter. Vi har en kaka att dela på mellan investeringar och konsumtion, mellan privat, statlig och kommunal konsumtion. Det finns dock vissa begränsningar i den delningsverksamheten som gör att också en del angelägna och viktiga verksamheter måste få vänta och inte kan genomföras i den takt som vi kanske skulle önska.

Det är detta som är bakgrunden till de förslag som vi nu har lagt fram. Vi vill inte ytterligare höja skatterna, och vi vill inte ytterligare öka budgetun-

*Allmänpolitisk
debatt*

derskotten. Då måste vi använda oss av olika metoder för att begränsa den snabba tillväxten inom den offentliga sektorn.

Vi har alltså kvar vår uppfattning om den offentliga sektorns betydelsefulla roll, men det finns alltså inte större utrymme än vad vi disponerar genom de aktuella förslagen för ytterligare verksamheter under 1980.

Hans Gustafsson säger att måhända vore ett lagfäst lånetak för staten bättre än ett kommunalt skattetak. Jovisst, det är en tanke. Men då skulle många av motionerna i det här parlamentet snabbt falla, eftersom de da vore omöjliga att förverkliga. Jag tror inte att det vore till fördel för människors trygghet om vi hade ett sådant lånetak, men det vore kanske till fördel när det gäller politikernas uppfinningsförmåga.

Jag har instämt och instämmer fortfarande i att det behövs en lång bromssträcka för att anpassa den kommunala tillväxten till de ekonomiska realiteterna. Det är bara det att vi har försökt bromsa i rätt många år, och det är på tiden att inbromsningen börjar verka. Redan sommaren 1977 talade man i den överenskommelse som fanns mellan regeringen och kommunförbunden - och man var överens - om vikten av att mycket restriktivt pröva alla utgifter och se över sina flerårsplaner. Och i den överenskommelse som vi träffade sommaren 1978 sade man detta med ännu större bestämdhet. Man var överens om att det inte var samhällsekonomiskt möjligt att fortsätta med en expansion i så snabb takt som vi då hade. Vi har haft en bromssträcka genom några år, och nu är det på tiden att inbromsningen börjar verka. Problemet är att om den inte nu börjar verka, så kommer vi att möta än värre bekymmer ären framöver.

Visst kan man uppskjuta inbromsningen - det kan för ögonblicket vara angenämt. Men problemen blir större och mera svårhanterliga när den snabba, hårdare inbromsningen kan bli nödvändig. Jag tror att farten genom 1980-talet blir behagligare om vi nu tar den jämförelsevis försiktiga inbromsning som budgetförslaget innebär.

Jag vill klargöra den här bakgrunden till det aktuella förslaget. Jag ser alltså kommunernas verksamhet som en mycket betydelsefull del av hela vårt samhällsarbete. Med bevarande av den synpunkten måste vi ändå anpassa den kommunala verksamheten till de samhällsekonomiska realiteter vi har att leva med. Gör vi inte det, blir problemen väsentligt större i framtiden. Tar vi chansen nu, så tror jag vi kan hantera problemen de kommande åren, och hantera dem tillsammans - stat, landsting och kommuner.

Till sist vill jag betona en sak. Under alla dessa år av debatt om den kommunala ekonomin har jag aldrig sagt att den snabba tillväxten enbart är kommunernas eller kommunalmännens problem. Vi får dela det ansvaret - stat, landsting, kommuner och offentliga myndigheter. I hög grad är det de politiska partiernas stora ambitioner som ligger bakom den stora expansionen. Det är de ambitionerna vi får slå av på ett slag, så att de passar i den kostym som vi har att leva med.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Ingemar Mundebo betonar betydelsen av den offentliga

sektorn - den statliga, kommunala och landstingskommunala - och säger att det inte är detta frågan gäller, utan frågan är: Vilket utrymme har vi? Det finns vissa begränsningar, menar han, när det gäller att bygga ut den offentliga sektorn. Ingen har väl bestridit det - att det finns begränsningar som gör att vi inte kan driva denna utbyggnad hur långt som helst.

Men jag fick ändå inte av Ingemar Mundebo något svar på frågan vilken fara det är för den samhällsekonomiska balansen att 25 000 människor får jobb, människor som icke hade kunnat erbjudas en alternativ sysselsättning på andra områden. Om det hade varit så att exportindustrin - eller industrin över huvud taget - hade ropat efter arbetskraft och vi hade flyttat in denna arbetskraft i den offentliga sektorn, då hade jag kunnat förstå svårigheterna med detta. Men om det nu finns en reserv av arbetskraft som vi har sysselsatt med meningsfullt arbete, i huvudsak inom vårdsektorn, hade det då varit bättre att de hade gått utan jobb och betalats via arbetslöshetsförsäkringen?

Ingemar Mundebo säger, sedan jag litet på skämt frågat om det inte finns starkare skäl att ha ett lågfäst lånetak för staten i stället för det skattetak för kommunerna som företrädare för regeringen jämt går ut och talar om: Jo visst, men då skulle kanske inte en del av motionerna ha gått igenom. Jag tror ju inte att Ingemar Mundebo tänker stödja alla motionerna. Kanske hade ännu fler fått falla undan i det läget.

Men det är inte det som problemet gäller. Problemet är ju att kommunerna har en i lag fastställd skyldighet att finansiera sina utgifter. Därför måste kommunalmännen i varje läge ta på sig ett långt större ansvar och en långt svårare pedagogisk uppgift där det gäller att för medborgarna förklara att vi måste kunna betala den service och den omvårdnad som vi erbjuder dem. Men det behöver inte staten göra. Staten kan inte, Ingemar Mundebo, fortsätta att finansiera sin verksamhet genom lån. Det är ingen metod att rekommendera bara för att fler motioner skall kunna bifallas. Förr eller senare måste lånen betalas. Lånen är, som jag ser det, ingenting annat än uppskjuten skatt.

Avslutningsvis sade Ingemar Mundebo att han inte ville lägga ansvaret för den kommunala volymexpansionen enbart på kommunerna samt att staten borde ta en väldigt stor del av det ansvaret. Mot denna bakgrund skall jag avstå från att läsa upp alla de krav som riksdag och regering under det senaste året har lagt på kommunerna och som i hög grad har medverkat till en volymutveckling på uppemot 5 % i stället för som beräknat 3 %. Jag återkommer gärna med en sådan uppläsning. Men det behöver jag nog inte göra i någon diskussion med Ingemar Mundebo, eftersom han har samma uppfattning.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! På den senare punkten har vi samma uppfattning. Jag är lika bekymrad som Hans Gustafsson över de många krav som regering och riksdag och statliga myndigheter lägger på landsting och kommuner, utan att vara fullt medvetna om tyngden i dessa krav.

Jag vill medverka till att på alla sätt begränsa de krav som man salunda ställer, ifall vi på några punkter måste ställa krav. Det kan ju finnas politiska motiv för att göra det, men då skall vi klart och entydigt redovisa vad de kraven innebär, vilka följder de får för den kommunala ekonomin och för den kommunala beskattningen.

Jag är också överens med Hans Gustafsson om att staten inte bör finansiera sin verksamhet genom lån, i vart fall inte i den betydande omfattning som nu är fallet. Förr eller senare skall lånen betalas. Det är just medvetenheten om detta som är bakgrunden till att vi i det här budgetförslaget har så starkt begränsat den statliga konsumtionstillväxten och att vi måttligt försökt att begränsa den kommunala konsumtionstillväxten. Staten kan nämligen inte ta på sig mer än vad det här budgetförslaget innebär.

Hans Gustafsson, som är en klok person, är naturligtvis medveten om att han valt ett mer demagogiskt än sakligt grepp, när han talar om vilken fara det är för den samhällsekonomiska balansen att 25 000 människor får jobb. Ja, det är säkert ingen fara att så sker. Jag utgår från och hoppas att det är till fördel för den samhällsekonomiska balansen att människor får jobb. Men det är ju inte bara detta som debatten om den offentliga ekonomin handlar om. Den kommunala verksamheten är mycket mer mångfasetterad än så. Debatten blir litet för enkel om vi väljer ut de sektorer av den kommunala verksamheten som är mest svårhanterliga i den politiska debatten. Till syvende og sist kan alla de goda och i och för sig välmotiverade insatserna till slut bli för många. Var och en av dem är oftast vettig och försvarlig, men det hjälper inte – summerar vi dem blir det mer än vi orkar bära. Det problemet möter jag i det statliga budgetarbetet, och samma problem möter landstingsmän och landstingskvinnor och kommunalmän och kommunalkvinnor i sitt arbete. Det gäller i allmänhet rätt vettiga förslag, men de är för många, och då måste man banta också där.

Det är inte heller så att den privata konsumtionsökningen i varje läge är att föredra framför den offentliga – självfallet inte! Jag betraktar en offentlig konsumtion som många gånger värdefull och betydelsefull, både för samhällsekonomin i dess helhet och för de enskilda människorna. Men debatten nu och under åren framöver handlar inte i första hand om det, utan om att utrymmet för en privat konsumtionsökning är tämligen begränsat. En stor del av det har vi sagt att pensionärerna skall ta hand om. Det blir alltså en rätt liten del över till den aktiva generationen. Skall den kommunala konsumtionstillväxten fortsätta i samma takt som hittills blir det kanske ingenting över. Då handlar det inte om att gå ut och säga till människorna: Var snäll och avstå en liten bit av er stora kaka för privat konsumtionsökning! Då gäller frågan: Är ni beredda att avstå en bit av den kaka ni redan har för att vi skall kunna fortsätta med en hög kommunal konsumtionsökning? Den debatten tror jag blir väsentligt svarare att föra.

Det är därför jag säger att om vi nu börjar försöka anpassa utvecklingen till de ekonomiska realiteterna, så tror jag vi kan hantera 1980-talet. Gör vi inte det, utan försöker springa runt problemet, då blir det svårt åren framöver.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har mycket kort tid till mitt förfogande. Jag skall därför bara som hastigast beröra ett par av de frågor som Ingemar Mundebo tog upp.

Ingemar Mundebo sade: Vi måste nu börja bromsa. Jag är medveten om att det är en lång bromssträcka för kommunerna. Vi försökte börja 1977, och vi *måste* börja nu.

Det kan alldeles säkert finnas skäl för den ståndpunkten. Men man bromsar ju inte genom att låta kommunerna finansiera en utgift som egentligen borde falla på staten. Vad ni har gjort är att ni har flyttat över finansieringen av redan beslutade utgifter från staten till kommunerna. Det kommer att leda till kommunalskattehöjningar – det framgår klart av kommunförbundens redovisning – som kommer att drabba låginkomsttagarna och dem som bor i de fattigaste kommunerna. Det är ingen solidarisk politik. Det är inget bra sätt att hålla tillbaka budgetunderskottet, att flytta över utgifter till kommunernas skattebetalare och framför allt till dem som bor i de fattiga kommunerna.

Jag frågade: Vad är det för fara för den samhällsekonomiska balansen att 25 000 människor har fått jobb som inte kunde erbjudas dem inom industrin eller på annat håll? Ingemar Mundebo svarade att det inte var riktigt så enkelt. Den kommunala verksamheten är mycket mera mangfasetterad, osv. Ja visst. Jag vet inte om Ingemar Mundebo med det menade att kommunerna har använt den här sysselsättningsökningen till arbetsuppgifter som inte har varit tillräckligt värdefulla för medborgarna.

Jag har med mig en redovisning från kommunförbunden över hur volymökningen har tagits i anspråk under 1979 och hur den beräknas tas i anspråk under 1980. Det är praktiskt taget i sin helhet fråga om att tillgodose de prioriterade områden som regering och riksdag har varit överens om. Jag vill inte påstå att Ingemar Mundebo har gjort det, men att – som ibland görs – föra fram byggandet av ishallar och annat som ett bevis på kommunalt lättsinne är inte rätt. De kostnader som dessa medför är rent marginella. Det måste vara bättre, Ingemar Mundebo, att låta de 25 000 människor som det handlar om – och det är där ni har byggt upp er kritik och sagt att volymökningen har blivit 5 % i stället för 3 % – få jobb inom värdsektorn än att ge dem arbetslöshetsersättning. Dessa människor har icke kunnat erbjudas en alternativ sysselsättning inom industrin. Hade det varit möjligt skulle jag inte ha fört detta resonemang.

Sedan säger Ingemar Mundebo med viss rätt att vi får svårigheter framöver när det gäller den privata konsumtionen. Det blir inte fråga om någon ökning, säger han, utan det kan t. o. m. bli så att den privata konsumtionen minskar. Det, menar Ingemar Mundebo, blir svårt för människorna. Ja, det är möjligt, men det är ju precis vad som har skett de senaste åren i och med att löntagarna i realiteten fått vidkännas en reallönesänkning. Såvitt jag vet fick de det utan att ens bli tillfrågade. Om de i stället hade ställts inför valet mellan att å ena sidan öka sin privata konsumtion och å andra sidan få en offentlig konsumtionsökning, förmodar jag att de i varje fall hade haft lättare att ta ställning.

Jag har således inte här talat för en obegränsad utveckling av den offentliga sektorn. Jag delar uppfattningen att det behövs en åtstramning, men det är inte riktigt och vettigt att åstadkomma en sådan genom att överföra betalningen av redan beslutade utgifter till kommunerna.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag skall kommentera ett par saker i Hans Gustafssons inlägg.

Hans Gustafsson säger att de aktuella förslagen skulle leda till kommunala skattehöjningar. Det är nog litet väl tidigt att påstå det. Budgetarbetet har självfallet börjat, men det befinner sig i ett så tidigt skede att man inte kan gå ut och fastställa nivån på 1981 års skatter. Om jag i ett motsvarande skede av det statliga budgetarbetet skulle säga något om det kommande året mot bakgrund av myndigheters och organisationers önskemål om pengar, vore det lätt att påvisa att det skulle behövas ytterligare 10 miljarder i nya skatter, högre moms eller sociala avgifter, eller också skulle det betyda ytterligare 10 miljarder i budgetunderskott. Jag har precis samma sakliga underlag för ett sådant konstaterande som kommunförbunden kan ha i dag. Det skall dock till ett budgetarbete under nära nog ett år innan man kan fastställa skattesatserna för 1981. I varje fall krävs det åtskilliga månader av intensiv behandling av kommande budget. Därefter får vi se vilka effekterna blir. Jag vill påminna om att både regeringen och finansutskottet, när de tog ställning till förslagen om den kommunala ekonomin, sade att det borde vara möjligt med kommunala skattesänkningar.

Sedan frågar Hans Gustafsson om inte de kommunala verksamheterna, t. ex. insatserna för sysselsättningen, är tillräckligt värdefulla för medborgarna. Jo, det hoppas och tror jag. Men det är inte det saken gäller. För att uppnå balans i vår samhällsekonomi måste vi också prioritera de värdefulla tingen.

Det stora bekymret för oss politiker i dag på både statlig och kommunal nivå är att vi inte kan genomföra ens allt det värdefulla. Skulle vi göra det, skapade vi problem för vår samhällsekonomi i framtiden, för då tog vi på oss för mycket. Vi måste alltså prioritera också inom det värdefulla.

Sedan tror jag inte att de problem som finns i den kommunala ekonomin beror på något slags utvecklat lättsinne. Det finns måhända inslag av lättsinne även i den offentliga verksamheten. Det må vara så, bara det inte handlar om pengar.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag har egentligen ingen anledning att närmare kommentera Hans Gustafssons anförande. Jag tycker att det framfördes i en sansad ton som det anstår en betrodd oppositionspolitiker. Men det är ändå en liten sak

som jag fäste mig vid och har anledning att rikta uppmärksamheten på. Hans Gustafsson säger att han har förståelse för den återhållsamhet som regeringen iakttar på vissa områden. I nästa mening tycker han att 750 milj. kr. är ett försumbart belopp. Det anser jag nog ändå vara att ta i. Jag har varit med i denna kammare i oppositionsställning och slagits mot den socialdemokratiska regeringen om belopp som har rört sig om 20–30 milj. kr., ibland mycket mindre belopp. Det har varit ett kompakt motstånd och omöjligt att få igenom förslagen. Också då har det gällt pengar som skulle gå till kommunerna för att de skulle kunna klara uppgifter som ålagts dem genom beslut i detta hus.

Det finns ytterligare en skillnad. Dessa 20–30 milj. kr. skulle kommunerna inte ha fått redan året efter. I detta fall är det ju faktiskt så. De 750 milj. kr. som halva denna debatt från kl. 10.00 i dag har handlat om skall ju inte tas ifrån kommunerna. Det gäller ju bara att dela upp ett belopp på 1,5 miljarder kronor i två utbetalningar under två på varandra följande år. Om man hela tiden har detta klart för sig, framstår kanske frågans proportioner något rimligare än debatten i dag i sin helhet har givit intryck av.

Låt mig sedan säga några ord om en del andra saker. Jag kan konstatera att vårt lands framtid såsom industrination i hög grad beror på landets samlade förmåga till förnyelse och anpassning. Att tro att vi kan hävda oss i ett kärvare internationellt läge genom att fortsätta centraliseringspolitiken och rovdriften på naturresurser och naturtillgångar i ännu högre hastighet är strutspolitik. Vår framtid finns inte minst i småföretagsamhetens nydanande utvecklingsarbete samt i en satsning på energisnåla tillverkningsprocesser, på sparande och på inhemska energikällor. Det ger möjlighet för småföretagsamheten att utveckla framtidens produkter och tidigt hävda sig på de nya marknaderna.

Naturligtvis måste vi börja här hemma i vårt eget land. Också den påfrestning på ekonomin som det stora bytesbalansunderskottet genom ökande oljenotor för med sig talar härför. Av den anledningen har vi från centern föreslagit riksdagen att fatta beslut om kraftfulla satsningar på inhemska och förnyelsebara energikällor och på sparande. Det är inga nyheter i och för sig. Det har vi hävdat länge. Vi har konkretiserat förslagen, och vi upprepar dem.

Vi har i särskild ordning pekat på de möjligheter en storsatsning på exempelvis torv skulle erbjuda och sagt att vi måste vara beredda att medverka till finansiering av de nödvändiga investeringarna i initialskedet.

Det energiprogram som centern skisserar innebär att vi här hemma arbetar oss bort från den allt dyrare oljenotan. Men arbetet hjälper inte bara till att klara bytesbalansen. Arbetet är i sig en av de viktigaste välfärdsfaktorerna i en människas liv, och det finns ingen sektor som rymmer sådana expansionsmöjligheter i den svenska ekonomin som de alternativa energikällorna. Det är därför kärnkraftsavveckling innebär samhällsutveckling och nya arbetstillfällen. Det är min och centerrörelsens förhoppning att svenska folket under de närmaste två månaderna skall inse detta samband.

Om en bråkdel av landets torvtillgångar utnyttjas, kan detta i flera tiotals år ge oss ansevärliga mängder ersättning för den elektriska energi som många tror att vi måste förbruka i allt högre takt. Att det blir en ökning är alla överens om, men i fråga om ökningstakten råder det delade meningar. Vi skulle genom en sådan satsning kunna ersätta 1,5 miljoner ton olja, vilket naturligtvis skulle innebära en avsevärd förbättring av vår bytesbalans. Tekniken och kunnandet finns. Försöksverksamheten är genomförd. Det är bara att sätta i gång.

De regionalpolitiska problemen kvarstår oförändrade, trots att samhället successivt bygger ut sina insatser för att trygga en regional balans. En satsning på inhemska bränslen för vår energiförsörjning är en satsning som skulle kunna verka i positiv riktning och ha en regionalpolitisk effekt. Men det gäller ändå att följa upp regionalpolitiken så att dess problemorienterade karaktär förstärks.

Vi har från vår sida i två principiella avseenden kritiserat den nuvarande regionalpolitiken just från dessa utgångspunkter. För det första har de inomregionala balansproblemen inte beaktats i tillräcklig omfattning. För det andra har regionalpolitiken inte uppmärksammat de stora problem av grundläggande regionalpolitisk karaktär som börjar växa fram också i södra och mellersta Sverige. Jag tänker då inte på de orter som råkar ut för tillfälliga och akuta industriella strukturproblem.

Det finns flera områden utanför stödområdet som har särskilt svåra problem av regionalpolitisk karaktär. Arbetsmarknadsutskottet har i sitt regionalpolitiska betänkande i föl redovisat befolkningsprognoser fram till 1985, vilka utvisar t. ex. att Blekinge län har den svagaste befolkningsutvecklingen i landet. När enligt dessa prognoser landets befolkning under åren fram till 1985 ökar med drygt 90 000 invånare, minskar Blekinge under samma tid med över 5 000 – ett exempel bland många andra, skulle jag vilja säga, på nödvändigheten av en problemorienterad regionalpolitik.

Det finns goda skäl att riksdagen nu försöker justera det regionalpolitiska beslutet, så att regionalpolitiken med ökad kraft når områden med verkliga problem. Jag säger detta därför att jag vet att det är delade meningar inom riksdagspartierna i just den här frågan. Skiljelinjen går inte renodlat mellan opposition å ena sidan och regeringspartier å den andra.

Herr talman! Ungdomens situation i vårt svenska samhälle inger stora bekymmer. På inget område är klyftan i jämlikhetsavseende större än mellan unga människor i olika situationer. Jag ser då inte så mycket på materiell standard som på levnadsvillkoren i övrigt. Många klarar på ett alldeles utmärkt sätt den sociala miljö vi erbjuder dem. De går igenom skolan med bra betyg, skaffar sig en yrkesutbildning och ett arbete. Andra åter klarar sig inte alls i skolan, misslyckas med att få arbete och kommer snett från början.

Utöver det positiva att debatten om dessa frågor kommit i gång ser jag inga konkreta utvecklingslinjer som omedelbart kan förbättra denna situation. Vi känner inga metoder att i tid få styrelse i tillvaron för dem som det börjar gå snett för. Här måste vi samfällt söka lösningar. Det räcker inte med att bara

konstatera att problemen finns – ett oförtrutet arbete på att finna lösningarna måste till.

Vi borde söka finna lösningar som gör det möjligt att konkret angripa exempelvis existerande dåliga skolmiljöer – en utmärkt grogrund för många svårigheter. Kommunerna måste få stöd för detta. I första hand gäller det att organisera om och ändra de stora skolor som vi i detta land har på alltför många platser, till mindre enheter. Vi kan inte säga att vi inget kan göra åt det som är byggt under den tid då det bedrevs socialdemokratisk skolpolitik. Vi måste helt enkelt på många håll göra någonting i dessa stycken.

Men det gäller också att konkret fullfölja den nya läroplanens intentioner om mer praktiskt arbete i skolan. Ett viktigt led i detta är självfallet att den yrkesinriktade delen av gymnasieskolan kan driva sin yrkespraktik på ett meningsfullt och rationellt sätt där de samlade resurserna, både de kommunala och de privata, utnyttjas på bästa sätt. Vi har väckt en motion med förslag som syftar till att underlätta skolans kontakter med näringslivet när det gäller att placera elever i inbyggd utbildning. Larz Johansson kommer senare att mera utveckla våra tankegångar i dessa avseenden. Jag har dock i motionsfloden nu i januari observerat att socialdemokraterna på denna punkt redovisar en annan uppfattning än den vi förfäktar, och debatten kommer av allt att döma att fortsätta.

Som föräldrar har vi ett särskilt ansvar för ungdomens situation. Jag har hos en del ungdomar mött attityder som vittnar om stor okunnighet om arbetets verkliga roll och betydelse i en människas liv. Man förknippar inte arbete med ett sätt att försörja sig. Dessa ungdomar blir inte rustade att stå på egna ben, och många av dem kommer inte att klara arbetslivets villkor. Det är viktigt att en sådan tendens motverkas. Och det är mot den bakgrunden också viktigt att introduktionen i arbetslivet blir så bra som möjligt och att den enskilde genast känner arbetet som en välfärdsfaktor i sig.

Av den anledningen är det angeläget att en ung arbets sökandes första möte med arbetsmarknaden inte blir ett avvisande. Vi måste få fram jobb som gör det möjligt för samtliga ungdomar att gå över från skola till arbetsliv. Det är enbart i en ekonomi med tillräckligt många arbetstillfällen som detta är möjligt.

Det kräver – det vill jag avsluta med – att dagens vuxengeneration emellanåt ger avkall på vissa partsintressen på arbetsmarknaden som alltför ofta gör sig påmind. Det är en uppgift för alla att härvidlag medverka. Vad det ytterst handlar om är solidaritet generationer emellan.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte belasta kammaren med någon längre debatt. Den torde Claes Elmstedt och jag kunna ha på hemmaplan.

Claes Elmstedt refererade till att jag i min debatt med Ingemar Mundebo sade att jag har förståelse för att det krävs en viss återhållsamhet i den ekonomiska situation som vi befinner oss i. Och Claes Elmstedt tyckte att 3/4 miljarder – en summa som jag enligt honom hade betraktat som försumbar – ändå var ett så stort belopp att det inte innebar att man visade återhållsamhet

när man yrkade på det beloppet. Men den omständigheten att man flyttar finansieringen av en utgift från statsbudgeten till den kommunala utdebiteringen innebär ju inte någon som helst besparing. Om man kräver att finansieringen skall ligga kvar hos staten så innebär det heller inga ökade utgifter. Frågan är vem som skall finansiera redan beslutade utgifter. Omständigheterna är sådana att starka skäl talar för att en överflyttning till kommunal finansiering innebär att utgifterna får finansieras av dem som bor i fattiga kommuner och med kommunalskatter som drabbar låginkomsttagarna hårt. Det är det frågan gäller. Jag blev inte riktigt klar över om Claes Elmstedt talade för regeringens förslag om att skjuta upp skatteutjämningsreformen eller inte. Men med den kännedom jag har om Claes Elmstedts kunnighet i kommunala frågor utgick jag från att han inte talade för förslaget. Därför skall jag inte bemöta honom i den delen av debatten.

CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Vad jag sade var att jag tycker att debatten har fått konstiga proportioner, därför att vad det hela handlar om är ju att man från regeringens sida står fast vid det belopp man har kommit överens om med kommunerna. Vad som däremot har inträffat är att hälften av den senare delen, dvs. 750 milj. av de 1.5 miljarderna som skulle betalas ut under 1981, delas på två utbetalningsår.

När sedan Hans Gustafsson säger att beloppet är försumbart därför att man flyttar ansvaret från staten till kommunerna, så vill jag bara säga att jag tror de flesta kommunalmän känner det totala ansvaret för ekonomin i landet. Pengarna skall ändå plockas fram någonstans, antingen de kommer via statsbidrag eller de är framtagna direkt ur de kommunala utdebiteringarna. Skillnaden är självfallet den utjämning som sker, och den utjämningen kommer ju också att ske. Det är bara det att betalningen sker i två omgångar, som jag tidigare har påpekat. Jag tror också att kommunalmännen känner det ansvar de har när det gäller att söka rationella metoder för att finansiera sin verksamhet, precis på samma sätt som de äligganden staten har givit sina underlydande organ på olika nivåer.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Claes Elmstedt har alldeles rätt i att pengarna skall plockas fram. Och frågan är, som Claes Elmstedt uttryckte det, om de skall tas fram via statsbudgeten eller via kommunerna. Men det är det som är den avgörande skillnaden i detta sammanhang. Att flytta finansieringen från staten till kommunerna innebär ju – det kan väl Claes Elmstedt inte bestrida – att den fördelningsprofil som ligger i skatteutjämnningen icke kommer till stånd, utan det blir så att de som bor i fattiga kommuner under det året kommer att få dras med en större utgift än de eljest hade behövt, på grund av att skatteutjämnningen skall utjämna mellan rika och fattiga kommuner. Det är den fördelningspolitiska åtgärden i finansieringen som är det allvarliga.

Och varför, Claes Elmstedt, har vårt gemensamma landsting protesterat mot förslaget, om det inte har den effekten att det leder till en ökad

kommunal utdebitering både för primärkommuner och för landsting? Det är inte på något sätt så att man sparar 750 milj. kr. genom att flytta finansieringen till kommunerna från statsbudgeten. Jag använde uttrycket försumbart när jag redovisade att statsministern i dag gjorde gällande att 750 milj. kr. inte var mycket pengar. Han sade att eftersom skatteutjämningsbidraget var 7 miljarder så gäller det bara 10 % av skatteutjämningsbidraget. Då tillät jag mig konstatera att det utgjorde bara 1,2 % av budgetunderskottet och bara 0,3 % av de samlade statsutgifterna och att det i den karusellen kanske kunde ha varit försumbart.

CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det grundläggande för centerpartiet i det här sammanhanget är den fördelningseffekt som skatteutjämningsbidraget har. Det är bl. a. mot den bakgrunden som vi i regeringsställning oförtrutet har arbetat på att öka skatteutjämningsbeloppet. När trepartiregeringen tillträdde 1976 var det 3,5 miljarder kronor, och det har nu ökat till dryga 7,5 miljarder. Vi kommer att fortsätta på den vägen, och det blir för vår del inte tal om annat än att kommunerna skall ha de pengar som man kommit överens med dem om att de skall ha.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten är en av de möjligheter ledamöterna har att vädra sina käpphästar. Det brukar i allmänhet ske sedan "de stora elefanterna har dansat". Detta sagt med all respekt för de utomordentligt viktiga och grundläggande frågor som partiledarna tagit upp i sina anföranden här i dag, frågor som säkert kommer att uppta mycket av riksdagens tid framöver.

För min del heter käpphästen Norrbotten. På senare tid har det faktiskt hänt att detta läns alldeles speciella politiska och – skulle jag vilja påstå – allmänt mänskliga situation föranlett riksdagen att ge utrymme för särskilda Norrbottenstimmar. Detta har dock mestadels skett i samband med frågor eller interpellationer kring konkreta händelser i länet. Därför tar jag mig friheten att tränga undan känslan av att uppträda förmätet, när jag även denna gång vill ägna huvuddelen av mitt anförande i den allmänpolitiska debatten åt Norrbotten.

Det är, herr talman, inga nya frågor som jag kommer att ta upp. När jag i en något vanmäktig känsla av att inte ha någonting nytt att komma med sökte mig till historiska källor, slogs jag just av konstaterandet: Så som Norrbotten i dag behandlas, så har det länet alltid behandlats.

Jag skall senare försöka återge något av Norrbottens historia. Mitt syfte är inte att sprida känslan av hopplöshet eller uppgivenhet inför något slags oundviklig fortsättning på en inslagen väg. Men jag vill ta fram det historiska för att belysa att det nu är mer än hög tid att ändra färdriktningen.

Riksdagens ledamöter måste nu byta tåg och gå över till ett som har framtidens Norrbotten som mål. Vi som lever där uppe vet att det finns ett framtidens Norrbotten. Men för att nå dit måste en del hinder undanröjas.

Det största hindret finns i det system vi lever i, det system som har ekonomisk vinning av att Norrbotten fortsättningsvis behandlas så som det behandlats i historien. Att insikten om att det är nödvändigt att undanröja detta hinder finns belyses i skriften Norrbotten berättar, där Tage Hägglund i Svensbyn uttrycker det så här:

Det kapitalistiska systemet har ingen punkt om arbetslöshetens avskaffande på sin dagordning.

Därför kurar vår framtid –

vår ungdom

i arbetslöshetens snålblåst.

Det kapitalistiska systemet har ingen punkt om ansvar mot folket på sin dagordning.

Därför biter sig oron om jobben fast

likt en blodsugande igel.

Det kapitalistiska systemet har ingen punkt om Norrbottens framtid på sin dagordning.

Därför måste vi själva värna om framtiden.

Själva värna om jobben.

Själva värna om ungdomen.

Själva värna om Norrbotten.

Därför har Norrbotten en punkt om det

kapitalistiska systemets avskaffande på sin dagordning.

Det kapitalistiska systemets fjädrar

passar ej i klimatet.

En efter en plockas de bort –

som pinnarna på muckarkammen.

Den som skrivit detta, herr talman, finns otvivelaktigt med bland dem som styr tåget mot framtidens Norrbotten. Och han har många med sig, många som utifrån olika uttrycksmöjligheter säger ifrån: Nu räcker det. Nu finner vi oss inte stillatigande i anslagen mot länet och dess framtid längre.

Jag har tidigare i anföranden här i kammaren haft anledning att återropa sådana stämningar. Från länsplanerare till deltagare i en liten bys studiecirkel har det formulerats protester. Ändå har vi dagsfärska exempel på en kolonial syn på Norrbotten, uttalad av företagare och enskilda s. k. experter på hur man skall klara landets ekonomi. Finns det då ingen söder om Piteälven som lyssnar på Norrbotten? Måste det först bli en fråga om så drastiska åtgärder som generalstrejk i länet?

För vad är det annat än nya anslag mot Norrbotten och dess framtid när ett realistiskt projekt för industrialisering av Norrbotten – jag tänker på handelsgödseltillverkning – äventyras på grund av att privat kapital tillåts ha fritt spelrum? Vad är det annat än en kolonial syn på Norrbotten och de människor som arbetar där när en professor i nationalekonomi säger att lösningen på arbetslöshetsproblemet i Norrbotten ligger i en permanent lönesänkning på 20 % jämfört med landet i övrigt?

Man frågar sig oroligt: Hur är det beställt med vissa professorer i nationalekonomi? Får de leva så i sin värld av abstrakta ekonomiska modeller att de inte förstår att samhället består av människor av kött och blod, med känslor, rättigheter och förnuft? Kan en professor i nationalekonomi verkligen vara okunnig om att de arbeten som utförs i Norrbotten – i hög grad i gruvor under jord – i långt högre grad kräver olämpliga arbetsställningar, i långt högre utsträckning utsätter de arbetande för vibrationer, i långt högre grad tvingar de arbetande till ensidiga rörelser och är långt tyngre och svettigare än motsvarande i genomsnitt för landet? Professorn angriper gruvarbetarnas löner – men får en professor i nationalekonomi vara så fullständigt okunnig om vad arbete under jord vill säga? Och skall inte en professor själv kunna se efter i den officiella statistiken, som visar att vi i Norrbotten – trots de genomsnittligt tyngre och hälsovådligare jobben, trots de längre avstånden, trots den sämre samhällsservicen och de genomsnittligt höga kommunalskatterna – ändå tjänar mindre än genomsnittet i landet?

Professorns abstrakta och cyniska modellvärld leder honom till ett drömarargument för arbetsgivarna: de arbetandes löner skall sänkas så att det automatiskt blir fler jobb. Men han frågar inte vem som då skall köpa den ökade produktionen. Denna drömvärld leder honom till inbillningen att folk skall få det bättre genom att få det sämre. Den leder honom till inbillningen att folk hur som helst skall kunna tvingas att flytta från sina hemorter. Professorns cyniska angrepp på Norrbotten och dess folk frestar mig att svara med samma mynt: Sänk lönerna med 20 % för vissa professorer i nationalekonomi, så kanske de låter direktanställa sig i SAF:s propagandaapparat! Då upphör deras angrepp på de arbetande och Norrbotten såväl att vara statsfinansierade som att vara upplysta av ett s. k. objektivt sakligt skimmer.

Herr talman! Det är mötet med sådana handlingar och sådana uttalanden som jag här åberopat som gör att historiska paralleller förefaller helt osökta.

Visserligen anses det kanske inte så meningsfullt att tala om hur det var en gång för länge sedan. Men otvivelaktigt tillför kunskaper om hur människor sedan länge genom sitt arbete bidragit till att skapa rikedomar i norr ännu en dimension åt de problem som upplevs för dagen.

Fynd från samernas offerplatser i Norrbottensfjällen visar att denna landsdel redan på 1000–1100-talet hade rika kontakter med omvärlden. Området var viktigt för den tidens handel.

På 1300-talet var det någon söderut som kom på att det i norr fanns en råvara som man kunde tjäna på att ta därifrån. Det var laxen. Då var en ärkebiskop inblandad i exploateringen, och han fick dåtidens statsmakt med sig. Det var alltså vanligt redan då. Så inskrevs det t. ex. i Magnus Erikssons allmänna stadslag 1350 att norrlänningarna "skola ingenstädes sin marknad med skepp bedriva utom i Stockholm".

Lax, annan fisk, skinnvaror – allt gav vinster, eftersom människorna i norr var mycket produktiva. Och vinsterna gick till sådant som husköp i

Onsdagen den
30 januari 1980

Allmänpolitisk
debatt

Stockholm, inte till att trygga livet i norr.

Jordbruket spelade också en viktig roll. Därifrån var smöret en särskilt viktig exportvara.

Norrland var rikt. Men det kom sämre tider. Tillgångarna på skinn minskade, och fisket gav allt mindre. Nyodlandet upphörde, och befolkningen minskade. Långa tider av krig innebar förödelse även för Norrland. Utarmningen förlamade landsändan.

Den blomstring som kunde ses efter kriget vid mitten av 1700-talet gick inte längre än vad herrarna i Stockholm tillät. Eftersom handelstvånget fortfarande gällde måste norrlänningarna föra sina varor till Stockholm. Dessa förhållanden bedöms nu av forskare som en orsak till att området inte fick den ekonomiska motståndskraft som kunde ha balanserat det främmande kapital som senare kom och tog över, närmast på koloniala villkor.

Den historiker jag hämtat de här återgivna uppgifterna ifrån heter Lennart Lundmark. Han har bl. a. skrivit boken *Koloni i norr*. Han har också visat hur handelskapitalister utifrån hade avgörandet när exporten så småningom kom i gång från sågverksindustrin. I malmhanteringen hittar vi från början engelskt kapital, men inflytandet togs med tiden över av svenska finansmän, bland vilka namnet Wallenberg snart återfinns.

Hela 1900-talet visar upp bilden av ensidig exploatering, förvriden näringsstruktur och investeringar bara så långt som snabba vinster är säkrade.

Dessa snabba, ofullständiga plock ur historien ger ändå konturen av ett mönster: Norrbotten har inte någon gång haft en avgörande kontroll över avkastningen av sina egna råvaror. När det rått s. k. goda tider har råvaruuttaget gett människor arbete och hyggliga möjligheter till försörjning. Men eftersom det aldrig har satsats på någon högre förädling har återkommande perioder av "sämre tider" haft svåra verkningar.

Då har arbetslösheten, fattigdomen, exploateringen grinat brutalt i ansiktet på Norrlands och Norrbottens befolkning. Och då har *de* alltid stigit fram, exploatörernas ideologer, och skylt folkets svårigheter på folket, skylt kapitalismens utplundring och utsvettning av Norrbotten på geografien eller på de arbetande själva.

Men i norr tycker vi nu att vårt tålamod är tillräckligt prövat. Vi tiger inte längre. Vi reser kraven om att Sveriges nordligaste del skall leva vidare i kraft av egna rika tillgångar och befolkningens egen kontroll över dem.

Och vi vet att svenskarna i övrigt är lika beroende av oss som vi av dem. Vi känner oss inte maktlösa. Vi vet att vi kan påverka vår situation. Vi vet att vi kämpar för något som är värt våra ansträngningar: att inte bara Norrbottens utan hela Sveriges folk skall få bestämma över sin framtid, befriat från storfinansens system och från hänsynslösa folkomflyttningspolitiker.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Den politiska situationen i vårt land präglas av att två jämnstarka block står mot varandra. Det har med korta undantagsperioder – Hagaöverenskommelserna och den ettåriga folkpartiregeringen – gällt hela

1970-talet, och som det nu ser ut kommer denna politiska situation att bestå under första hälften av 1980-talet. Jag har i några tidningsartiklar lagt fram min syn på den här situationen, och jag vill också gärna i kammaren något beröra det här ämnet.

Demokratin och parlamentarismen förutsätter att folkviljan förverkligas i parlamentet och att regeringen har stöd av en majoritet i parlamentet. Majoritetens storlek är i och för sig inte avgörande så länge det inte blir en minoritet som styr. Parlamentarismen innebär absolut inte något förbud mot breda majoriteter och samförståndslösningar. Något annat har väl egentligen ingen påstått, och det tycks mig milt uttryckt vara att slå in öppna dörrar när man som Lars Tobisson i Dagens Nyheter i slutet av förra året påstod att strävanden från regeringsblockets sida att söka stöd i den andra halvan i riksdagen skulle vara ett uttryck för tankeoreda.

Vi har nu en trepartiregering med en rösts övervikt i riksdagen. Det är naturligt att räkna med att denna regering får arbeta under hela mandatperioden. En sådan regerings politik kommer utan tvivel att bli mera framgångsrik, om den kan samla ett bredare stöd i riksdagen än de tre regeringspartiernas riksdagsgrupper utgör. Det ligger därför, som jag ser det, i regeringens och regeringspartiernas intresse att eftersträva breda lösningar i riksdagen. Om man lyckas med det kommer regeringspolitiken att bli mera framgångsrik. Detta förutsätter i sin tur en beredvillighet från alla parter sida i riksdagen att lyssna och ta sakskäl. Det bör inte vara så, att en regeringsproposition eller en socialdemokratisk partimotion skall anses vara höjd över all diskussion och att debatt därmed är överflödigt. Det är tvärtom till styrka för riksdagen och för den svenska demokratin, om vi i ökad utsträckning kan få en dialog mellan blocken här i riksdagen. Att en sådan dialog mellan partier med olika utgångspunkter inte är någonting främmande för den politiska demokratin kan lätt visas. Jag nöjer mig här med en hänvisning till diskussionen av den engelske statsvetaren Ernest Barker i hans bok *Government by discussion*.

Varför är det då i hela vårt lands intresse att i nuvarande läge söka finna breda politiska lösningar? Om man bortser från de rent praktiska skäl som härrör från svårigheterna att klara riksdagsarbetet med bara en rösts övervikt för regeringssidan, vill jag påminna om värdet av beslut som tar hänsyn till önskemål från olika folkgrupper och olika partier. Jag tror alltså att den politiska demokratin tjänar på att man strävar efter att ta hänsyn också till den andra hälften av folkopinionen. En och annan vill kanske påminna om att socialdemokraterna under sin regeringstid inte eftersträvade eller visade någon nämnvärd hänsyn till den politiska oppositionen. Men det var, som jag ser det, i så fall ett dåligt exempel, som vi inte har anledning att följa.

Herr talman! Behovet av samlande politiska lösningar sammanhänger också med vårt lands ekonomiska situation. Vi har under större delen av 1970-talet haft balansproblem i vår ekonomi. Vi kunde 1977–1978 genom en konsekvent ekonomisk politik rätta till en del av de här balansproblemen. Underskottet i utrikeshandeln kunde vändas i ett betydande överskott, och svensk exportindustri fick åter vind i seglen. De åtgärder som då vidtogs,

huvudsakligen i strid mot den socialdemokratiska oppositionen, var utan tvivel framgångsrika. Nu har utvecklingen på nytt vänt i negativ riktning. Handelsbalansen uppvisar underskott, och det totala underskottet i bytesbalansen kan komma att uppgå till 15 miljarder kronor i år. En förklaring till denna rätt drastiska förändring av bytesbalansen i negativ riktning är självfallet de stigande oljepriserna.

Oljeberoendet har nu blivit vårt lands största problem. Mer än två tredjedelar av den totala energiförbrukningen i Sverige måste klaras med importerad olja, och kostnaderna för vårt land uppgår till ungefär 100 milj. kr. per dag. Vi är samtidigt det land i världen som förbrukar mest olja per invånare, och detta faktum är inte ett uttryck för att vi slösar med energi mer än andra länder. Det beror på de kalla väderleksförhållandena och de långa avstånden i vårt land med åtföljande krav på transporter, vilket allt bidrar till att Sverige är i behov av mer energi än många andra jämförbara länder. Det måste därför vara en självklar målsättning att på lång sikt minska vårt beroende av importerad olja och i stället utnyttja inhemska energikällor. Det kan bara ske om man för en del av energianvändningen går över från olja till elektricitet.

Oljeberoendets samhällsekonomiska verkningar tar sig inte bara uttryck i ett stigande underskott i våra utrikes affärer. Det minskar också våra möjligheter att öka vår export genom att exportindustrin i sin produktion är så beroende av energi. OECD har nu reviderat ner sin prognos för tillväxten i industriländerna under 1980 till bara 1 %. Det innebär självfallet att Sveriges möjligheter att i sina exportansträngningar få dragkraft från omvärlden ytterligare har minskat samtidigt som de ständigt stigande priserna på importerad olja ökar kraven på exporten just för att den vägen få balans i utrikesaffärerna eller för att i varje fall något rätta till obalansen. Det är mot den här bakgrunden svårt att komma ifrån att svensk ekonomi befinner sig i ett utomordentligt besvärligt läge.

Kraven på exportindustrin att genom ytterligare volymökningar av exporten bidra till en förbättrad balans i utrikesaffärerna är således stora. Det är troligen att ställa alltför stora förväntningar på exportframgångar att föreställa sig att vi helt skall kunna komma ur de balansproblem som vi nu upplever enbart genom ytterligare exportansträngningar. Det är därför sannolikt nödvändigt att begränsa både den privata och den offentliga konsumtionen här hemma till dess balansen i våra utrikesaffärer har förbättrats. Självfallet skulle den här balanssituationen ytterligare förvärras om vi snabbavvecklade kärnkraften på det sätt som förordas av linje 3 i folkomröstningen.

Den offentliga sektorn uppvisar ett successivt stigande underskott, medan vi har ett överskott på socialförsäkringssektorn. Kommunerna kanske i år går ungefär jämnt ihop. Staten beräknas under 1980 få ett budgetunderskott på drygt 50 miljarder kronor och ett negativt finansiellt sparande på 36 miljarder kronor. Finansutskottet påpekade i våras, med den här bilden framför sig, att budgetpolitiken måste inriktas på både en begränsning av statens utgifter och en ökning av statens inkomster. Jag vill gärna i dag upprepa att som jag ser

det och som finansutskottet såg det i våras är det alltså en fråga om att på en gång hålla igen utgifterna och öka inkomsterna. Det är mot den bakgrunden inte möjligt att förespegla människorna att vi kan sänka det totala skattetrycket. Det framlagda budgetförslaget visar ju tvärtom att det egentligen finns behov av inkomstökningar för staten för att begränsa underskottet i statsbudgeten. Slutsatsen härav är att vi alltså måste föra en finanspolitik som minskar riskerna för ett bestående stort underskott i statsbudgeten.

Herr talman! Den verklighet som möter oss i form av stigande underskott i våra utrikes affärer och ett fortsatt stort oljeberoende under början av 1980-talet är visserligen en dyster verklighet, men som Ola Ullsten framhållit tidigare i dag är det en verklighet som inte får förlama oss politiker. Vi får snarare se den som en utmaning till handling. Och det politiska handlingsmönster det då i första hand gäller är att slå vakt om det välfärdssamhälle som vi gemensamt har skapat. Jag tror att en viktig erfarenhet av de gångna årens svårigheter i svensk ekonomi är att det går att förena en ansvarsfull ekonomisk politik med ett fortsatt socialt reformarbete. Ett sådant socialt reformarbete måste i första hand inrikta sig på gamla och sjuka människor. På det området finns fortfarande mycket att göra. Äldreomsorgen behöver förbättras både kvantitativt och kvalitativt. På sjukvårdsområdet är det kanske i första hand den personliga omsorgen som vi bör ägna ytterligare uppmärksamhet.

Folkpartiet har sedan rätt lång tid tillbaka fört fram förslag om rätt till ersättning för vård av äldre anhörig i hemmet. Beslut har också fattats på initiativ av den tidigare socialministern Gabriel Romanus om att tillsätta en utredning med syfte att lägga fram ett konkret förslag om en sådan här ersättning för anhörigvård. Det är viktigt att vi snabbt får fram ett sådant förslag, med tanke på de utomordentliga insatser som görs av många anhöriga till sjuka äldre personer och de stora krav som man måste ställa på anhöriga i en sådan situation. För värden och omsorgen i det egna hemmet spelar också behovet av bra bostäder en stor roll, bl. a. bostäder som kan anpassas till den mindre rörlighet som många äldre har.

Många äldre människor tvingas också söka sjukvård och läggs in på sjukhus. Det är viktigt att se till att kraven på en människovärdig behandling under sjukhus tiden upprätthålls. För den som ligger på sjukhus är ofta det drastiska miljöbytet en svår påfrestning. Många gamla människor har aldrig tidigare legat någon längre tid på sjukhus, och de har starkt inrotade vanor. På sjukhuset får de vänja sig vid nya matvanor, nya mattider och nya sovtider, och de får kanske tillbringa hela dygnet tillsammans med andra människor med andra vanor. Det kan i många fall försvåra behandlingen och återanpassningen. Jag tror att vi måste beakta det mer än vad vi f. n. gör i vår sjukvårdspolitik. Jag tror också att det är mycket viktigt att vi i det här sammanhanget tänker på patienternas integritet.

Det är vidare, som jag ser det, viktigt att vi organiserar sjukvården så, att man kan ge en meningsfull information till äldre sjuka människor, som kanske känner ångest över sin situation och över den omställning ett

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

sjukhusbesök innebär och som kanske också har svårt att förstå den information som normalt ges av sjukvårdspersonalen. Rätten till information för gamla och sjuka människor bör alltså vara en naturlig del av en mänsklig omvårdnad.

Det här är bara några få exempel på vad som behöver göras på äldreomsorgens område, och det illustrerar att sjukvården och äldreomsorgen är områden där samhället behöver ytterligare stärka sina insatser och där vi alltså kommer att behöva resurser från den offentliga sektorn.

Också de handikappade har rätt att ställa krav på insatser från samhället. Här kan informationsbehovet oftast bäst tillgodoses genom de handikappades egna organisationer, som för det ändamålet har ett ekonomiskt stöd från staten. Det gäller f. ö. inte bara handikapporganisationerna utan också patientorganisationer av olika slag, som många gånger på ett värdefullt sätt ger kunskaper om sjukdomsförlopp och behandlingsmöjligheter till människor med samma slags sjukdom.

Herr talman! Jag har pekat på några områden med angelägna reformbehov, som kommer att kräva insatser i framtiden och som oundvikligen förutsätter en samhällsekonomi i balans.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! I dagens debatt har det talats mycket om ekonomi och den ekonomiska kris som vi fortfarande är inne i. En vitsig skribent skrev häromdagen ungefär så här: På onsdag debatterar riksdagen den svenska ekonomin, hur det nu skall gå till, för någon sådan har vi ju inte i det här landet.

Det tror jag att man kanske med ännu större rätt kan säga om näringspolitiken, som jag tänkte säga några ord om här. Vad diskuterar vi egentligen? Någon näringspolitik har vi ju inte i det här landet.

Vi lever i en högkonjunktur just nu, sägs det. Och vissa branscher håller med om det. Men många industrier inom andra branscher ser bara nedläggningshot och kris, och där skapas tusentals och åter tusentals nya arbetslösa. De många tusen ungdomar som står utan jobb, utan framtidstro och med en känsla av att samhället inte behöver dem här, liksom de många tusen utslagna, svårt att tro på regeringens recept om återhållsamhet, solidaritet med företagen och allas skyldighet att pruta av på standarden för det gemensamma bästa.

Den förra trepartiregeringen satsade enorma belopp på räddningsaktioner för krisföretag. Det blev mest s. k. brandkårsutryckningar, dvs. insatser när företagen befann sig i akut kris och det gällde att handla snabbt. Verksamheten blev därför onödigt kostsam, och åtgärderna ledde sällan till avsett resultat. Pengarna östes ut över både dem som behövde pengar och över dem som inte behövde dem. Regeringens ovilja att planera ledde till en miljardrullning med mycket klen resultat.

Nu är samma regering tillbaka, och man frågar sig vad nytt vi kan vänta. Visserligen går industriministern ut och säger att nu skall det inte bli några subventioner och något företagsstöd, men i övrigt är det samma förbrukade

program man för fram. Ingen planering och ingen planläggning från regeringens sida. Man skall endast vänta på att "dynamiken" i det fria kapitalistiska näringslivet skall verka. Det gäller konstigt nog också Statsföretag, där ju regeringen och riksdagen ensamma är aktieägare. Där uttrycker man heller ingen mening – det är direktörerna som skall leda utan aktieägarens inblandning. Resultatet blir att Statsföretag i stället för att vara regeringens näringspolitiska organ blir det mest räddhågade och stillastående av alla företag. Detta kan bäst studeras i Norrland och Norrbotten där de statliga företagen dominerar, och jag tar därför mina exempel i huvudsak därifrån.

Efter att under första hälften av 1970-talet ha fått en ökning av antalet anställda i de statliga företagen med 4 000 och en total ökning av antalet jobb i länet med ca 10 000 har Norrbotten sedan regeringsskiftet 1976 upplevt en kraftig nedgång. Antalet personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden är nu uppe i mellan 20 000 och 22 000, och ungdomsarbetslösheten är enorm. Den enda lättnad man upplever – om man nu skall kalla det så – är att "exporten" söderut av särskilt unga arbetslösa nu kommit i gång, varför siffrorna blir något bättre.

Regeringen är tydligen ganska ointresserad av att använda sina egna företag för att skapa nya jobb. Man väntar även här på de fria krafternas insatser. Under tiden skall man lappa över det värsta genom att satsa enorma belopp på beredskapsarbeten – pengar som om de satsats på industriell utbyggnad kunde ge många framtida jobb.

Det statsägda NJA har stoppats in i ett halvprivat företag – SSAB – som också omfattar Oxelösunds och Domnarvets järnverk. Man skulle genom sammanslagning av dessa tre stålverk skapa ett effektivt företag, som skulle ge många och trygga jobb. Vad har det blivit? För Luleås del har det betytt en förlust av ca 1 000 jobb, och nu hotar SSAB med ytterligare indragningar, som skulle betyda att flera hundra ytterligare jobb försvinner och att utbyggnader som redan beslutats av riksdagen stoppas.

Utvecklingen vid företagets två andra stålverk är ungefär densamma. Den "dynamiska" utvecklingen inom detta storföretag belyses kanske bäst av att när vi för mindre än ett år sedan diskuterade SSAB, importerade man till ställandet Sverige mellan 50 och 55 % av allt stål vi förbrukar. Sedan nu SSAB har "utvecklat" stålnäringen importerar vi över 60 % av allt stål.

LKAB, ett annat av de stora statliga företagen i norr, har haft ungefär samma utveckling men tycks nu vara på väg mot en bättre lönsamhet. En stabilisering av bolaget och en förbättring av lönsamheten har skett genom det strukturlån på 1,1 miljard för de tre närmaste åren som riksdagen – mot regeringens vilja – beslöt om i våras. Men LKAB kommer att behöva ytterligare kapital för att kunna stabilisera sin produktion, bygga upp vidareförädling av sina produkter och ge sig in på helt nya verksamhetsområden.

Det statliga skogsindustriföretaget ASSI brottas också med svårigheter och låg utvecklingstakt. I fjol fick bolaget 550 milj. kr. som lån och aktieägartillskott för utbyggnad av massproduktionen vid Karlsborgsbruk.

Om någon månad är den utbyggnaden färdig, och bortåt 150 man av driftpersonalen sägs då upp. De behövs inte i den nya större produktionen, eftersom rationaliseringarna är omfattande. Brukets ekonomi försämrats också. Men det är inte fel att bygga ut massaproduktionen. Felet ligger i att man inte fullföljer utbyggnaden och förädlar massan vidare. En sådan planläggning att utbyggnaden blir riktig på en gång klarar tydligen inte bolaget – och regeringen tycks vara helt nöjd.

I Piteå är ASSI i färd med att lägga ner en lönsam boardfabrik – och därmed göra ytterligare 200 personer arbetslösa i det redan hårt drabbade länet. Bolagets forcering av denna nedläggning, utan att man har någon ersättningsindustri att erbjuda, tycks mest bero på prestige. Har man sagt att fabriken skall läggas ned, så skall den läggas ned, och riksdagen skall inte lägga sig i det. Och regeringen nickar tydligen bifall och är helt nöjd med bristen på planering.

Exemplen på Statsföretags bristande utvecklingsvilja kunde mångfaldigas, men det tjänar inte något vettigt syfte. Att regeringen famlar och har bristande vilja att på allvar ta itu med situationen i Norrbotten är helt uppenbart.

Från socialdemokratiskt håll lägger vi i vår fram en lång rad förslag till förbättringar och utbyggnader av näringslivet som kan bli av utomordentlig betydelse för Norrbotten. Jag skall här endast ta upp ett av de förslagen till närmare behandling, nämligen förslaget att regeringen skall avkräva Statsföretag en plan över investeringar för de närmaste tre åren. Koncernen kunde då plocka fram förslag på hur man planmässigt kan bygga ut sina företag och skapa nya för att ge sysselsättning åt människorna, utan att man hela tiden behövde snegla på sina aktuella ekonomiska problem. Det finge bli en uppgift för regering och riksdag att skaffa fram nödvändiga investeringsmedel för riktiga framtidssatsningar. Statsföretag måste användas offensivt för att skapa ny industri, nya jobb, sådan som situationen nu är inom vårt näringsliv.

SSAB bör snarast lägga fram förslag på investeringar som kan förbättra lönsamheten, öka konkurrensförmågan och skapa nya jobb. Att möta kriser och svårigheter enbart med avskedanden – det kan inte få fortsätta. Men för att en förbättring skall vara möjlig måste samhället få det dominerande ägarinflytandet, så att inte som nu enskilda bruksintressen kan avgöra vad som skall ske.

LKAB får då redovisa hur man kan göra gruvorna i Kiruna, Malmberget och Svappavaara moderna och konkurrenskraftiga, hur man skall bryta och förädla sulfidmalmen i Viscaria, hur man skall uppta brytning i Arjeplogsområdet av flera olika legeringsmetaller som finns där. Företaget får också redovisa hur man kan utnyttja malm- och mineralförekomsterna i övre Tornedalen och Jokkmokksområdet, hur man avser att utnyttja apatitförekomsterna i Kiruna och Malmberget för tillverkning av nya produkter, hur man skall skapa livskraftiga småindustrier baserade på Malmfältens gruvor och servicen till dem, osv.

ASSI måste tvingas att lägga fram konkreta förslag till vidareförädling av

sina produkter, för att skapa jobb i besvärliga bygder. Att låta det hela gå, att blunda för utvecklingsmöjligheterna och låta konkurrenterna ta hand om dessa, det är en fördärlig politik också för ett statligt företag.

En planering och en utveckling skulle bli av utomordentlig betydelse för Norrlandslänet och för hela landet. Men de borgerliga vill tydligen inte vara med om detta. I stället sitter man med händerna i kors och väntar på att dynamiken hos privatkapitalet skall lösa alla problem. Men människorna i de utsatta områdena börjar tröttna på denna erbarmliga politik. De börjar tröttna på arbetslösheten och ungdomsexporten.

Så fort minsta lilla investering görs inom basindustrierna, som alla är statliga, får norrlänningar och då särskilt norrbottningar ofta uppleva att det skriks överallt i landet att det gäller subsidier till Norrland och att Norrland är en tärnande landsdel. Samma sak sker vid de stora satsningar på beredskapsarbeten som regeringen tvingas till. Detta har nu upprepats så ofta att man börjat tröttna, i synnerhet som påståendet är helt felaktigt. Man vill inte finna sig i dessa beskyllningar utan höjer i stället protestropet: Vi vill inte ha någon socialvård! Vi vill ha rättvisa! Sanningen är ju den att det från Norrbotten varje år förs ut stora rikedomar, som kommer andra landsdelar till godo. Man vill då inte ödmjukt hocka och tacka när någon liten del av dessa rikedomar återkommer i form av investeringskapital.

Man pekar t. ex. på att Norrbotten är landets största producent av vattenkraft. Denna vattenkraft förbrukas till största delen utom länet. En av våra ekonomiprofessorer har räknat ut, att nettovinsten enbart på vattenkraften från Luleå älv uppgår till ca 1 miljard kronor per år – en vinst som försvinner ut ur länet och som via Vattenfall och statskassan sedan investeras på annat håll i landet. Mot den bakgrunden kräver man nu att länet och dess invånare får en rättvisare andel av investeringarna. Om länet i så hög grad bidrar till att främja den ekonomiska utvecklingen i landet, så menar man att man också har rätt att kräva arbete och trygghet åt länets innevånare. Den som tar hand om överskottet på t. ex. vattenkraften från Norrbotten äger också de hittills ganska försummade statliga basindustrierna. Därför kräver nu norrbottningarna att en ökande summa varje år skall avsättas för investeringar i länets basindustrier – en summa som måste svara mot en väsentlig del av vattenkraftsöverskottet.

De exempel jag här har anfört får räcka för att visa vad resultatet kan bli av regeringens ovilja att planera och ta ansvar samt regeringens oförmåga att utnyttja alla resurser när det gäller att ge människorna arbete och trygghet. Det är nödvändigt att regeringen tar sitt ansvar. Det räcker inte med ineffektivitet och yvigt tal om att näringslivets dynamik skall klara allt.

När jag hör industriministern och andra på den borgerliga sidan tala yvigt om dynamiken i näringslivet kan jag inte undgå att tänka på orgeltramparen i den lilla Smålandssocknen som avskedades därför att man hade skaffat en elektrisk orgel till kyrkan. På söndagen efter högmässan avtackades han av prostens, som också sade några vackra ord om hur betydelsefullt det var med elektriciteten och om hur den skulle bidra till att skapa trevnad i kyrkan och ett bättre gudstjänstliv. Vid den passusen hörde man de gamle orgeltram-

paren litet bistert muttra: Ja, men då behövs det nog litet elektricitet i predikstolen också. Herr industriminister! Det räcker inte med dynamik enbart i näringslivet. Det skulle inte skada med litet dynamik även i industridepartementet.

LENNART BLOM (m):

Herr talman! Måhända är det med viss tvekan som jag nu tar upp ett ämne som verkligen har ägnats mycken tid redan i debatten här i dag. Jag skall göra det kortfattat och mot bakgrunden av att jag sitter i Kommunförbundets ledning samt till helt nyligen har varit aktiv kommunalman. Det gäller alltså den kommunala ekonomin och de förslag som har aviserats beträffande den kommunala skatteutjämningen. Propositionen har ju inte kommit ännu.

Man har redan sagt, men jag vill upprepa det, att vad det här gäller är en viss senareläggning av en viss del av ökade skatteutjämningsbidrag. Kanske får man inte det intrycket när man hör de socialdemokratiska kritikerna tala. Det är ju i själva verket fråga om förbättringar, som emellertid inte kan ske lika snabbt som man tidigare tänkt sig. Den socialdemokratiska uppläggningsen har klara inslag av demonstrationspolitik, illustrerad inte minst av att de bägge oppositionsledarna i kommunförbundets styrelser, herrar Hörnlén och Ward, har sagt att de inte tänker resonera om detta med regeringen – en icke särskilt imponerande ståndpunkt.

Det avtal som nu gäller mellan kommunförbunden och regeringen avser volymutvecklingen under 1979 och 1980. Den uppgörelsen har brutits av kommuner och landsting med stort eftertryck. Det är i själva verket fråga om en volymutveckling som är nästan dubbelt så stor som den man lovat sikta på.

Det är inte första gången som kommunerna inte håller uppgörelser. Vi har tidigare haft tre fyra uppgörelser rörande återhållsamhet med skattehöjningar. Under 1976 och 1977 lovade kommuner och landsting att skattehöjningen inte skulle bli över 1 kr. Den blev 1:56 kr. Det är ett 56-procentigt överskridande av löftet. 1978 utfäste man sig att begränsa skattehöjningarna så mycket som möjligt. Det visade sig vid närmare påseende vara 1:83 kr. – detta trots att man då fick 720 miljoner av staten. 1979 slutligen fick man inemot 1 miljard. Då sade man att man inte skulle höja alls, och så höjde man med 40 öre. Det är, skulle jag vilja säga till Hans Gustafsson, trots att han inte är närvarande, verkligen en ganska lång bromssträcka som kommunerna haft att tillgå, men de har inte lyckats bromsa alls.

Tidigare i dag sade herr Palme att nu får kommunalskatterna höjas. Herr Sträng sade att nu tvingas skattehöjningar fram, och herr Hans Gustafsson sade ungefär detsamma. Och detta säger man med åberopande av den uträkning som Kommunförbundet har gjort, utan att observera eller vilja erkänna att det icke är någon uträkning av hur stora skattehöjningarna blir utan en uträkning av vad omläggningsen motsvarar i skattebelastning. Det är inte självklart att skatterna måste höjas med de belopp som har angivits, och så kommer inte heller att ske.

Den här attityden från socialdemokratiskt håll är helt inordnad i ett slags

allmänpolitisk bild: man vill framställa den samlade borgerliga politiken som syftande till övervältring på kommunerna och kommunalskatt höjning. Det är alldeles klart att det inte kommer att få den här utformningen.

Man kan resonera om vad som kommer att hända om kommunerna under 1981 inte är utomordentligt återhållsamma med eventuella skatthöjningar och taxehöjningar. Då aktualiseras med säkerhet frågan om en lagstiftning. Den kan få formen av en lagstiftning om kommunalt skattetak. Det finns en motion från moderat håll som kammaren kommer att få ta ställning till senare och som innebär att man nu på allvar skall pröva hur ett sådant kommunalt skattetak skall utformas. De skisser som finns med i kommunalekonomiska utredningen utgör inte tillräckligt underlag. Bakom motionen ligger emellertid en övertygelse att det är värdefullt att ha en lagstiftning till reds. Personligen tror jag dess värre att den kommer att behövas snart. Ett alternativ som är enklare är naturligtvis att lagstifta om kommunalt skattestopp, men det är måhända i radikalaste laget.

Avslutningsvis vill jag erinra om att riksdagen med all sannolikhet får anledning att fundera över om inte de reformer som är under framskrivning måste senareläggas, bl. a. med hänsyn till den övervältring på kommunerna som är förenad med ett slutligt antagande. Jag tänker i första hand på socialtjänstlagen. Kostnaderna för bara utbildningsuppgifterna som kommunerna och landstingen – särskilt kommunerna – har att svara för på det området är av storleksordningen 100 milj. kr. Dessutom kommer lagens ikraftträdande även i övrigt att förorsaka betydande kostnadsstegringar.

Det kan sägas att den här debatten om kommunerna kontra staten och det kommunala skattetrycket åtminstone har haft det goda med sig att man i denna kammar icke längre kan besluta om nya kostnader utan att samtidigt redovisa vad de kommer att innebära för kommunerna.

Jag vill avrunda det här inlägget med att notera att mycket av det som har sagts från socialdemokratiskt håll har karaktären av demonstrationspolitik. Den är också logiskt fullföljd genom att man vägrar att komma med och förhandla med regeringen nästa vecka.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Blom gör gällande att de synpunkter vi har framfört på frågan om den kommunala skatteutjämningen skulle vara ett uttryck för en socialdemokratisk demonstrationspolitik. Han ville styrka det påståendet genom att hänvisa till att ordförandena i de båda kommunförbunden har förklarat sig inte vilja delta i de överläggningar som de inbjudits till av regeringen. Får jag fråga Lennart Blom om han som förutvarande kommunalman i Stockholms kommun anser att det är en god förhandlingsordning att den ena parten först fattar beslutet, publicerar det i budgetpropositionen och därefter inbjuder till förhandlingar den 4 februari? Är sådana förhandlingar särskilt meningsfulla?

Här har kommunalekonomiska utredningen presenterat ett fullständigt förslag till en förhandlingsordning som regeringen i propositionen om den kommunala ekonomin ställer sig bakom. Nu handskas man med frågan så att

man först fattar ett beslut, publicerar det och därefter inbjuder till överläggningar. Dessutom, Lennart Blom, har de båda centerpartistiska ordförandena i kommunförbunden mycket kraftigt protesterat mot det av regeringen framlagda förslaget om den kommunala skatteutjämningen. Vidare har redan förvaltningsutskotten i de sex sydlänen protesterat. Så sent som i dag har också länsstyrelsen i Skaraborgs län protesterat. Inte vill väl Lennart Blom göra gällande att det är socialdemokratisk demonstrationspolitik?

LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Eftersom herr Gustafsson vet det men inte säger det vill jag påpeka att förhandlingarna med regeringen även kommer att omfatta annat än en senareläggning av en viss del av kommunalskatteutjämningsbidraget. Jag har redan i Kommunförbundets styrelse uttryckt min förvåning över och kritik mot den demonstrationspolitik som man har ägnat sig åt från socialdemokratiskt håll för att det hela skall passa in i ett slags allmänt skattedebattmönster. Jag har alltså riktat den kritiken mot de bägge oppositionsledarna i de två kommunförbunden.

Vad skilda kommunalmän i förvaltningsutskott och i övrigt kan tänkas skriva i olika sammanhang är en annan sak. Jag påstår inte att det är socialdemokratisk oppositionspolitik. Jag har enbart yttrat mig om dessa bägge herrars rubrikjagande.

De uttalanden som gjorts av de bägge centerpartistiska ordförandena i de två förbunden får de naturligtvis själva stå för. Jag har inget intryck av att de har ett särskilt starkt stöd i regeringen för dessa uttalanden, och då uttrycker jag mig försiktigt.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Det vore orimligt om de skulle ha ett starkt stöd av regeringen när de kritiserar regeringen. Man får väl ändå förutsätta att regeringen i sin helhet står bakom det beslut som är fattat. Det är också att ta i väl hårt när man kallar diskussionen om att uppskjuta reformen om den kommunala skatteutjämningen för socialdemokratisk demonstrationspolitik. Demonstrationerna har varit starkast från de kommuners organ som står under ledning av centerpartister. Det finns ingen substans i påståendena att det skulle vara fråga om socialdemokratisk demonstrationspolitik när det är förvaltningsutskott och kommuner under borgerlig ledning som protesterar.

Jag vet i likhet med Lennart Blom mycket väl att förhandlingarna även kommer att gälla indragning av ytterligare statsbidrag till kommunerna upp till ett belopp av 750 milj. kr. Det är bara att beklaga att regeringen först har fattat ett beslut i den viktiga frågan om den kommunala skatteutjämningen. Det här är inte bara en fråga om transfereringar mellan stat och kommun, utan det är också fråga om att åstadkomma en fördelningspolitik mellan fattiga och rika kommuner. Det är den viktiga och bakomliggande tanken när det gäller den kommunala skatteutjämningen. När vi, som nu, har det

besvärligt här i landet, är det inte rimligt att de som bor i fattiga kommuner skall ta ansvaret för den samhällsekonomiska balansen.

LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Vad herr Gustafsson senast sade har i de kommentarer som redan är lämnade från regeringen också beaktats så till vida att man för de kommuner som kan komma att drabbas särskilt hårt är beredd att se till att särskilda bidrag blir aktuella. Denna fråga skulle kanske förtjäna att diskuteras mer utförligt än inom ramen för korta repliker.

En viktig omständighet som man måste beakta men som egentligen inte kan klarläggas till fullo förrän i början av 1981 är problemet med volymutveckling och behov av skattehöjningar, därför att man får ett mindre utjämningsbidrag än man har räknat med. Den tabell med 20 kommuner som enligt räkneexemplet får det största inkomstbortfallet kommer inte med säkerhet att stämma med den tabell som vi får på de kommuner som kan tänkas ha ansett sig tvingade att höja skatten. Men att fortsätta det resonemanget för kanske för långt här.

Jag vidhåller min kritik mot de personer som jag här har nämnt. Jag beklagar att socialdemokraterna har försökt utnyttja de båda kommunförbunden såsom ett led i angreppen på regeringen.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Årets finansplan och budgetförslag är sannerligen ingen munter läsning för svenska folket. Det har många talare redan vittnat om i denna debatt. Efter det att vi under valrörelsen fick höra av borgerliga företrädare att man hade klarat krisen och att alla siffror pekade åt rätt håll är regeringen nu i full färd med att åter inpränta det s. k. krismedvetandet hos medborgarna.

Man förmanar löntagarna att i nationens intresse visa återhållsamhet och inte kräva för stora lönehöjft, trots att löntagarna fått sin standard sänkt med ett par månadslöner under den borgerliga regeringsperioden. Man tar, som har sagts här tidigare, strupgrepp på kommuner och landsting genom att inte fullfölja den av riksdagen för ett år sedan beslutade skatteutjämningen. Nu hotar kommunala skattehöjningar, som i första hand kommer att drabba de lägre inkomsttagarna och ytterligare medverkar till att fördelningspolitiken drivs till nackdel för låginkomsttagarna, vilka redan är hårt drabbade av den borgerliga politiken. Nu hutar man åt kommunerna för att de har expanderat för mycket och inte kunnat hålla sig inom de ramar som regeringen anser vara lämpliga, och man anklagar kommunalmännen för ekonomiskt lättsinne.

Herr talman! Det finns ett gammalt ordspråk som säger: "Man skall inte kasta sten, när man själv sitter i glashus." En regering som fullständigt har tappat kontrollen över ekonomin och arbetar med budgetunderskott på över 50 miljarder, statsskuldräntor på 18 miljarder och en utlandsupplåning som

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

innevarande år hotar att bli 15 miljarder, vilket gör att den samlade statsskulden under året kommer att närma sig 200 miljarder, skall verkligen inte anklaga andra för ekonomiskt lättsinne.

Hans Gustafsson har tidigare pekat på att kommunerna nu protesterar, bl. a. kommunerna i Skaraborgs län. Jag fick häromdagen veta att de västsvenska landstingen skall uppvakta regeringen om dessa bekymmer. Men i stället för att använda skattebetalarnas pengar till att resa till Stockholm på en uppvaktning kan man stödja de socialdemokratiska förslag som så småningom kommer att framläggas om skatteutjämning. Då klaras ju detta.

Årets finansplan har av flera ekonomer dömts ut såsom alltför glättad i sin beskrivning av det ekonomiska läget. Den är redan passerad av den ekonomiska verkligheten, och den anvisar inga som helst lösningar på landets ekonomiska problem. I stället skall man fortsätta att låna sig fram och därmed övervältra på kommande generationer att betala notan för den ekonomiska politik som de borgerliga regeringarna har bedrivit under de senaste åren.

När riksdagen förra hösten behandlade regeringens proposition om den svenska kapitalmarknaden, sades det i propositionen bl. a. att staten skulle "påtaga sig en rimlig del av utlandsupplåningen". Då kan man, herr talman, fråga sig vad som kan anses vara en "rimlig del" i detta sammanhang.

Regeringen hade väl räknat med att företag, kommuner och andra skulle hjälpa till med utlandsupplåningen. Det har emellertid visat sig att dessa vägrar att låna på utlandsmarknaden, beroende bl. a. på risken för kursförluster. Man har ju tidigare blivit bränd på detta, inte minst beroende på de devalveringar av kronan som den borgerliga regeringen genomfört i flera omgångar. Statens "rimliga del" av utlandsupplåningen är alltså f. n. 100 %. Enligt de prognoser som föreligger om utlandsupplåningen för innevarande år skall staten låna 15 miljarder i utlandet, vilket innebär ca 1,5 miljarder i månaden.

Vad som är allvarligt i de här sammanhangen är att utlandsupplåningen används för konsumtion och icke till investeringar och byggande för framtiden. När våra barn och barnbarn dras med räntor och amorteringar på dessa lån, är det uppskjutna betalningar som vi skulle ha stått för. Vi har konsumerat, men vi överlämnar till kommande generationer att betala notan.

Att låna pengar till sådant som har ett långsiktigt värde har enligt gängse ekonomiska principer ansetts vara försvarbart, men om man lånar för att betala matkassen för varje vecka har man ansetts vara illa ute. Enligt min mening är det detta sistnämnda som de borgerliga regeringarna ägnat sig åt, och detta är allvarligt. Det finns ett program som LO och vart parti har lagt fram för att sanera ekonomin på 1980-talet. Detta program finns till stora delar återgivet i våra partimotioner. Det är nödvändigt att snarast ta itu med restaureringen av den svenska ekonomin.

Herr talman! Den betydande obalansen i vår ekonomi sätter sin prägel även på den regionala utvecklingen. Därför måste utgångspunkten för ett

stabiliseringspolitiskt program vara att på bred front angripa de brister i fråga om den regionala balansen som uppstått till följd av de borgerliga regeringarnas politik. Vi måste med kraft återuppta arbetet på att skapa jämlikhet i sysselsättning och inkomster mellan landets olika delar.

I mitt eget hemlän Skaraborg har sysselsättningssituationen allvarligt försämrats sedan 1976. Under de senaste åren har arbetslösheten ökat, och tusentals länsbor har på ett mycket brutalt sätt fått känna på lågkonjunkturen och de strukturkriser som har drabbat en stor del av länets industrier.

Naturligtvis skall jag inte försöka göra gällande att Skaraborgs län skulle vara värre drabbat än andra delar av landet. Gjorde jag det, skulle jag inte bli trodd. Problemen är givetvis större i exempelvis skogslänen.

Detta hindrar å andra sidan inte att utvecklingen i Skaraborgs län inger betydande oro på sikt. Problemen hänger främst samman med att länets industri till stor del är inriktad på att finna avsättning för sina produkter på hemmamarknaden. I en tid med ekonomisk åtstramning och sjunkande reallöner, vilket leder till vikande efterfrågan från bl. a. stora löntagargrupper, får hemmamarknadsindustrin allt svårare att hålla produktionen uppe och därmed trygga sysselsättningen.

Eftersom de borgerliga regeringarna har vägrat att stimulera bostadsbyggandet och använda detta som motor i ekonomin, byggs det för litet i landet f. n., trots att det i många kommuner råder brist på bostäder. Det obetydliga byggandet har lett till svårigheter för bl. a. byggnadsämnesindustrin och möbelindustrin. Detta har drabbat Skaraborgs län på ett påtagligt sätt, eftersom dessa industrigrenar utgör en betydande del av länets arbetsmarknad.

Vi har i andra sammanhang pekat på de sysselsättningskriser som hotar på flera håll i vårt län. I Karlsborg föreligger risk för att Luxorfabriken läggs ned och att Vanäsverken tvingas halvera sin arbetsstyrka på grund av minskade beställningar.

Lidköpings Mekaniska Verkstads AB, LMV, drar ned sin slipmaskintillverkning och avskedar ca 150 personer. En hel industri försvinner i Falköping, där Ytong AB lägger ned sin byggnadsmaterialfabrik vid Uddagården.

Utsiktarna för den närmaste framtiden tyder inte heller på någon förbättring av arbetsmarknadsläget. Tvärtom räknar länsarbetsnämnden med att arbetslösheten kommer att nå nya rekordtal under januari månad 1980.

Det finns fortfarande ca 8 000 arbetssökande på den skaraborgska arbetsmarknaden. Antalet öppet arbetslösa var i december 1979 hela 3 125 personer, vilket är en ökning med 130 i förhållande till motsvarande tid 1978.

Över tusentalet ungdomar är fortfarande utan arbete i länet, och svårigheterna för kvinnor och arbetshandikappade att komma ut på arbetsmarknaden består och tenderar att öka i vissa kommuner.

Under rådande förhållanden är det utomordentligt viktigt att länsarbetsnämnden i Skaraborg får en betydande förstärkning av sina resurser för att

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

klara beredskapsprogrammet för första halvåret 1980. Skulle så inte bli fallet kan situationen bli ytterst bekymmersam, särskilt som – enligt länsarbetsnämndens egna uppgifter – ytterligare ca 800 arbetstillfällen är hotade genom uppsägningar och företagsnedläggelser i Skaraborg.

Ett mått på sysselsättningsutvecklingen i Skaraborgs län får man genom att ta del av länsstyrelsens underlag för Länsplanering 80. Av detta framgår att antalet sysselsatta under perioden 1970–1975 ökade med närmare 5 500 personer, eller ca 1 100 per år. Under perioden 1976–1983 beräknas denna ökning stanna vid endast ca 700 personer per år. Det kan vidare påpekas att antalet sysselsatta inom industrier i länet, efter en kraftig ökning av industrissysselsättningen i länet mellan 1970 och 1975 med hela 9 %, har minskat med närmare 1 500 personer mellan åren 1976 och 1978.

Detta är allvarliga problem som på ett mycket påtagligt sätt drabbar Skaraborgs län. Därför har vi i motioner som vi har väckt till detta riksmöte pekat på dessa omständigheter. Jag upprepar att vi inte vill göra gällande att Skaraborgs län skulle ha det värre än andra län, men vi måste ju säga ifrån när vi ser att utvecklingen går därhän att vi snart, om ingen ändring sker, är ett krislän när det gäller sysselsättning. Därför har vi i några punkter sammanställt våra krav, som vi anser att regeringen skall hjälpa oss att uppfylla.

Hotet mot Luxorfabriken och Vanäsverken i Karlsborg måste undanröjas.

Den av den socialdemokratiska regeringen beslutade utbyggnaden av Civilförsvarsskola Väst i Skövde måste snarast fullföljas.

De militära skolenheter som är beslutade att förläggas till länet måste snarast komma till stånd.

En statlig högskoleenhet måste inrättas i Skövde i enlighet med 1975 års högskolereform.

Tillräckliga ekonomiska resurser måste ställas till de berörda länsorganens förfogande för arbetsmarknads- och regionalpolitiska insatser.

Sker inte detta kan det, herr talman, bli stora problem på arbetsmarknaden i Skaraborg.

I detta anförande, under vilket talmannen övertog ledningen av kammarrens förhandlingar, instämde Sven-Gösta Signell, Birgitta Johansson och Jan Fransson (alla s).

TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! En ransonering av oljeprodukter bör förr eller senare införas i vårt land. Inte av det skälet att vi inte kan få olja – tvärtom är tillgången för ögonblicket ganska god – men oljekostnaderna har antagit sådana proportioner att en ransonering blir nödvändig för att vi skall kunna åstadkomma den balans som nästan alla i dag har talat om. Det är ju en balans som vi speciellt strävar efter.

En ransonering av olja skulle först och främst ge en lägre konsumtion. Det skulle också göra att vi hade bättre grepp över hela oljehandeln. Det skulle

också medverka till att vi kunde gå över ännu mer till andra energikällor. När oljeräkningarna börjar gå upp mot 30 miljarder kan man inte låta oljan strömma hur som helst, och därför är detta ett av de viktigaste leden i försöken att åstadkomma en balans i vårt land.

När man talar om hur vi skall göra för att kunna få balans i utrikeshandeln och budgeten, en bättre bytesbalans och komma ifrån utlandsupplåningen så har nog alla samma önskemål. Det är bara det att man själv helst inte vill känna någonting av sådana åtgärder. Jag skall inte citera Paul Jansson just nu utan en annan Paul, nämligen Jean-Paul Sartre. Han säger att "l'enfer, c'est les Autres", dvs. "helvetet, det är de andra". Det är alltid de andra som skall vidkännas någonting.

Men skall vi kunna få balans i svensk ekonomi lär vi nog få vidkännas en hel del uppoffringar allesamman. Och det är det som är så svårt att smälta för olika grupper. Jag tror att svenska folket begriper och kommer att acceptera att det blir vissa åtstramningar. Det är alldeles riktigt, som Paul Jansson sade, att vi har levt över våra tillgångar. Därför bör vår strävan vara att behålla den levnadsstandard vi har nu och inrikta oss på att hjälpa de svaga grupperna i samhället, och det är den linje vi bör följa i fortsättningen för att kunna få balans i vårt lands ekonomi.

Frågan om vem som är orsaken till våra svårigheter har som vanligt diskuterats. Socialdemokraterna försöker skylla över och säger att de inte har någon skuld i detta, det var så bra 1976. Ja, men det lär inte gå att tvätta sig fri från den skulden ens med trycksvärtan i riksdagsprotokollet. Redan 1976 hade vårt land lånat mellan 20 och 25 miljarder. Utlandsupplåningen var således påbörjad.

Bostadsproduktionen, som Paul Jansson nyss nämnde här, började minska under de sista socialdemokratiska regeringsåren. Det kom inte som en nyhet senare, utan minskningen hade redan då påbörjats.

Underbalanseringen av budgeten var avsevärd också under den socialdemokratiska tiden. Det svara med den underbalanseringen var ju att den skedde under en högkonjunktur – det borde naturligtvis ännu mindre förekomma än när man har en lågkonjunktur i vårt land.

Arbetslösheten har varit besvärande. Den var emellertid högst 1972, då den var 2,7 % – alltså under socialdemokratisk regering.

Tar man område efter område ser man att den regering som satt före 1976 byggde upp de svårigheter vi har nu.

Vi fick sedan väldiga kostnadsökningar på de svenska varorna och kunde inte sälja. Till min förvåning kan jag ännu höra att t. ex. Paul Jansson trots detta tydligen inte var anhängare av att vi devalverade den svenska kronan. Hur skulle vi ha kunnat sälja på världsmarknaden om vi inte företagit de båda devalveringarna?

Minst lika viktigt var det att vi gick ur ormsamarbetet, där vi måste samarbeta med t. ex. Västtyskland, med dess starka valuta, vilket var alldeles omöjligt för vår del.

Det hjälper alltså inte vad man än säger – det socialdemokratiska partiet har ett mycket stort ansvar för den situation som vi kommit i. Jag skall

Onsdagen den
30 januari 1980

Allmänpolitisk
debatt

emellertid inte tala mer om det nu.

Vi måste naturligtvis försöka komma ur denna situation på något sätt. Det måste göras uppoffringar på olika områden. Vad som måste ske kan inte göras bara på ett fält, som jag nämnde tidigare, utan det blir många som kommer att få stanna på den levnadsstandard de har nu för att vi skall kunna få balans. Då bör man också se till att andra områden inte expanderar. Det har redan talats om att kommuner och landsting får vara återhållsamma. Sveriges Radio och TV säger att de måste höja licenserna. Det tycker jag inte de skall göra – de skall vara återhållsamma och får köra program som de har råd med. Det är alltså en rad områden där vi måste tänka på att vara återhållsamma på alla sätt.

Ett ord som jag inte precis gillar och som är ganska tråkigt är "förstärkning". Inom nästan alla institutioner – statliga, kommunala, inom landstingen och vad vi än tar – säger man väldigt ofta: Vi måste ha förstärkning, vi måste ha ytterligare en befattningshavare eller vi måste ha ytterligare 5, 10, 50 och 500 befattningshavare.

Men skall man göra förstärkningar överallt, då blir ju resultatet att vi får mycket större grupper i administrationen och färre människor i produktionen. A och O för hela vår ekonomi är emellertid att produktionen växer. Vi måste exportera mera, så att vi kan få balans i handelsutbytet. Vi hade det under den första delen av 1979, men under den senare delen försämrades läget mycket starkt, och vi fick tillgripa utlandsupplåning igen.

Självfallet kan vi inte fortsätta att låna upp pengar i utlandet. Inte därför att det skulle vara svårigheter att låna, för lyckligtvis har Sverige fortfarande ett så gott anseende att vi får låna pengar, men det blir stora ränteutgifter, och amorteringarna måste göras. Vi kan inte fortsätta på det sättet. Förr eller senare måste vi driva en politik som gör att vi slipper låna utomlands och att vi kan återbetala det vi har lånat.

När det gäller de åtgärder som i övrigt kan vidtas i det här läget kan man generellt säga att det kommer att bli fråga om uppoffringar inom alla områden. Jag är övertygad om att politikerna gör ett misstag när de av rädsla undanhåller detta för svenska folket, som säkert mycket väl förstår vilka svårigheter vi står inför. Vi kan bara konstatera vad som framkommit i de anföranden som hållits här i dag. Först har man talat om nödvändigheten av att uppnå en balans i handelsutbytet, och ögonblicket efter har man – även om man inte direkt har använt ordet förstärkning – räknat upp område efter område där man anser att vi måste satsa mer pengar. Men hur skall vi kunna åstadkomma balans, om vi driver en sådan politik?

Jag tror dock att förutsättningarna för vårt land är goda. Kan vi öka produktionen, vilket är det grundläggande, så kan vi förbättra den svenska ekonomin. Därigenom skulle vi kunna genomföra förbättringar på vissa områden. Men vi skall inte vänta oss någon behaglig och problemfri framöver. Det gäller för alla partier, även de tre partier som nu är i regeringsställning. Vi får nu verkligen driva en stram politik för att vi skall kunna lösa problemen med vart lands ekonomi.

Jag skulle också vilja säga några ord om det som så ofta diskuteras och som

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

hänger samman med de frågor som behandlas i dag, nämligen erbjudandet om skattesänkningar.

Tror man verkligen att det är möjligt att sänka skatterna? För några tiotal år sedan tillämpade vi i riksdagen den metoden att vi debatterade länge och väl – riksdagen slutade då den 1 juli, och vi hade ingen höstriksdag – tills alla beslut om utgifterna var fattade. Som sista punkt i det sammanhanget tog man itu med frågan om uttagningsprocenten. Då hade man överblick över storleken av de utgifter man beslutat om. En 100-procentig uttagning motsvarade då de gällande skatteskalorna, och diskussionen gällde sedan om man exempelvis skulle bli tvungen att höja skalorna med 10 % för att täcka de utgifter som beslutats.

Den här beskrivningen visar enligt min mening att statsskatterna egentligen bestäms nu, när vi börjar diskutera alla utgifter för staten. Det hela är ju beroende av hur mycket vi skall satsa och var vi skall lägga pengarna. När vi fattat beslut om alla de insatser man diskuterat här, då måste vi ju betala utgifterna för dem. Man kan visserligen flytta på skatteuttaget mellan olika grupper. Man kan bestämma att en viss grupp skall få det litet bättre, men man måste ju ta fram pengarna från en annan grupp. Skattepolitiken skall självfallet föras på ett sådant sätt att man uppnår största möjliga rättvisa, men ingen kan åstadkomma någon väsentlig sänkning av skatterna med de ramar som nu är fastlagda. Då är det bättre att säga sanningen: Vi vill flytta om skatterna litet. Nu skall vi sänka för er, men vi måste öka skatten för andra grupper, för annars går det inte ihop.

Man borde se på skattepolitiken på det här sättet, och inte erbjuda förmåner i form av skattelättnad för en och annan grupp, utan att tala om varifrån man skall ta pengarna till detta.

Det var några av de problem som vi har framfört oss. Jag vill återkomma till frågan om utlandsupplåningen och säga att den är en konsekvens av den situation som råder i dag med ett budgetunderskott på 55 miljarder. De pengar som upplånats kommer givetvis att på olika sätt strömma ut i landet, och resultatet blir att folk kommer att köpa och att de kommer att spara. Vi vill naturligtvis ha ett så stort sparande som möjligt, men å andra sidan får vi också räkna med att det blir en ökad konsumtion, och den kommer att utgöras av importerade varor i många fall. Därmed försämras vår handelsbalans. Slutresultatet blir ju ändå att vi måste låna upp de belopp som kommer att saknas.

Sedan kan man diskutera på vilket sätt man skall låna upp dem. Olof Palme sade i dag att vi år 1976 inte hade någon utlandsupplåning. Jag vet inte vad han menade med ordet vi, men det var, som jag sade tidigare, ett faktum att vi redan då hade lånat 20-25 miljarder. Om det är staten som lånar – också Paul Jansson var inne på tanken att pengarna skulle lånas genom statens försorg – blir det inte någon större skillnad. Om staten ser till att dessa pengar går ut till de områden där de behövs, blir det inte någon större skillnad mot om företagen själva lånar – totalt för hela landet blir ju upplåningen ändå lika stor. Detta har diskuterats mycket, och det finns faktiskt en kommitté som undersöker på vilken väg man skall genomföra utlandsupplåningen. Det kan

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

vara lika gott att ta den ena vägen som den andra, eftersom man inte är riktigt på det klara med vilken väg som är den bästa. Socialdemokraterna har undskyllt sig med att *staten* inte hade lånat upp pengarna 1976. Nej, men landet i sin helhet hade ju lånat upp de 20–25 miljarder som jag nämnde.

Jag har med detta starkt betonat att vi är nödsakade att nå fram till balans i vårt lands ekonomi. Det kommer att fordra uppoffringar på många håll. Vi kommer att få känna av det allesammans. Jag tror inte på några skattesänkningar, utan jag tror att vi måste driva en stramare politik. Och framför allt: när vi gör detta bör politikerna inte vara så rädda för att tala om för svenska folket att det kommer att behövas. Vi har levt över våra tillgångar, och det får vi känna av i fortsättningen. Det blir därför en strävan för oss alla, om vi vill vara ärliga politiker, att försöka åstadkomma balans i svensk ekonomi.

PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Det jag talade om var den statliga utlandsupplåningen. Om Torsten Bengtson läser i handlingarna skall han finna att vi 1976 hade en *statlig* utlandsskuld på drygt 300 milj. kr. De pengarna hade använts till investeringar, bl. a. i svenska Vattenfall, för att bygga ut vattenkraften. Det var pengar som hade lånats upp av staten för att av staten användas som investeringar. Detta var den enda statliga utlandsskuld som fanns 1976.

Den statliga utlandsskulden har nu ökat till över 20 miljarder under de här åren. Jag har inte avgett något värdeomdöme om devalveringarna eller, som Torsten Bengtson brukar vilja göra gällande att jag har sagt, hävdatt att de var felaktiga. Jag har varken sagt att de var riktiga eller att de var felaktiga, utan jag har bara konstaterat att man genom devalveringarna gjorde kursförluster i de kommuner som hade lånat utomlands och i de företag som hade lånat utomlands. Och när vi hade utlandsskulden på 20 miljarder 1976, som Torsten Bengtson nämnde om, var det ju riktigt så till vida att det var *företagen* som hade fått tillstånd att låna utomlands – staten hade då endast skulden på de ca 3 milj. kr.

Det är bara den skillnaden att den socialdemokratiska regeringen lyckades få företagen att låna utomlands. Det lyckades ju inte den borgerliga regeringen åstadkomma, och det var därför som jag hänvisade till uttalandet i kreditmarknadspropositionen att staten skall ta rimlig andel av utlandsupplåningen. Då ställde jag frågan: Vad är en rimlig andel av utlandsupplåningen? Ja, denna rimliga andel är just nu 100 %.

Det är bara ett konstaterande, och Torsten Bengtson kan eftersom han tillhör bankofullmäktige själv få bekräftat att det förhåller sig så. Staten får då ensam stå för all utlandsupplåning. Jag hävdar att det är avgifter som vi skulle ha betalat, eftersom staten ikläder sig dessa skulder, men som vi hänskjuter till kommande generationer, till våra barn och barnbarn, att amortera av och betala räntor på. Det är ett faktum. Jag har gjort detta konstaterande, och jag föreställer mig att också Torsten Bengtson känner till att förhållandet är detta.

Då säger Torsten Bengtson att det är klart att vi måste rätta till vår

ekonomi. Jag vill bara fråga: När skall ni börja att sanera ekonomin? Eller skall vi fortsätta att låna på det här sättet?

TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Herr talman! När vi kommit i en sådan ekonomisk situation att vi har ett underskott, att valutareserven kommer att rinna ut om vi inte vidtar några åtgärder, då måste landet som helhet låna på utlandsmarknaden. Om man gör det genom privata företag eller genom staten får det ungefär samma resultat, för man är i vilket fall som helst nödsakad att låna. Paul Jansson talade om situationen för dagen men nämnde inte de stora utlandslån som tidigare har upptagits av företagen. Det är en mycket stor summa som upplånats genom företagen, och det är också en stor summa som upplånats genom staten. Det har emellertid inte den betydelse som Paul Jansson vill göra gällande om det är staten som lånar eller företagen som lånar. De lånebehov som finns måste ju ändå tillgodoses.

Sedan var det glädjande att socialdemokraterna när det gäller devalveringen tydligen har gett upp och inte längre påstår att den var felaktig. Paul Jansson var försiktig nog att säga att han inte vill bedöma den. Han sade inte att den var felaktig. Det är ju en god sak om socialdemokraterna har kommit till insikt om att det var nödvändigt att devalvera den svenska kronan, om vi skulle kunna hävda oss på utlandsmarknaden.

Staten lånar just nu. Det kan vi göra. Det möter inga större svårigheter att ta upp de lånen, och vi måste göra det. Jag skulle kunna fråga Paul Jansson hur han egentligen menar att vi skall göra. Menar han att vi inte skall gå ut och låna på utlandsmarknaden? Vad har Paul Jansson för mening om valutareserven? Hur stor skall den egentligen vara? Vi kunde ju låta bli att låna, så fick Paul Jansson se hur utvecklingen skulle gestalta sig. Det är helt enkelt en omöjlig väg som Paul Jansson nu litet suddigt antyder. Den politik som har förts från regeringens sida är riktig.

Sedan frågade Paul Jansson hur man skall sanera ekonomin. Ja, jag har här ärligen sagt att det måste föras en ganska hård åtstramningspolitik. Det är min rekommendation både till socialdemokraterna och till regeringspartierna. Det blir nödvändigt, och det kommer svenska folket att förstå.

PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är förvånad över att Torsten Bengtson inte hyser någon oro inför den här utvecklingen – att vi skjuter så mycket av våra kostnader framför oss. Det är ju egentligen ingenting annat än obetalda skatter som vi nu lånar upp utomlands och lämnar över till kommande generationer att betala.

Jag menar att man väl ändå bör ha någon fundering om hur man skall komma ur den här situationen. Då frågar Torsten Bengtson mig: Vad skall vi göra i stället? Skall vi inte låna alls? Jo, jag skulle kunna acceptera utlandslånen, om de användes till investeringar, till byggande för framtiden för att skapa jobb i det här landet. Vad som oroar mig är – och det har jag försökt säga till Torsten Bengtson – att man nu lånar till konsumtion. Man

lånar till att bl. a. täcka det stora budgetunderskottet. Detta är oroande, och det måste man någon gång komma till insikt om. Man talar ju om att man inte kan hålla på att låna hur länge som helst.

Jag har frågat Torsten Bengtson: När tycker Torsten Bengtson att det är lämpligt att sluta låna utomlands? När tycker Torsten Bengtson att det är lämpligt att föra en annan ekonomisk politik, som gör det möjligt att minska den statliga utlandsupplåningen?

Dessa frågor har jag inte fått något svar på. Det är detta lånande till konsumtion som är det stora bekymret för framtiden och som jag hoppades att också Torsten Bengtson, som ju är ledamot av bankofullmäktige, skulle känna oro över. Det är jag besviken över att han inte gör.

TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Herr talman! De 55 miljarderna i budgetunderskott ger anledning till mycket stor oro, och det är detta som i hög grad försakar utlandsupplåningen. Men här har ju inte socialdemokraterna något alternativ. Ni har ju samma summa och har också rekommenderat lika mycket för konsumtion. Det ingår helt visst konsumtion i summan, och därför har ni precis lika stor skuld. Jag tror inte att Paul Jansson har satt sig in i sammanhanget riktigt, för när man befinner sig i den situationen att man måste ta av valutareserven eller försöka att låna, måste man beakta att vare sig pengarna går till konsumtion eller investering blir man tvungen att låna.

Annars är jag helt enig med Paul Jansson. Mitt anförande gick ut på att vi bör föra en stramare politik. Men socialdemokraterna har ju, som sagt, inget alternativ. I början försökte ni med rätt perifera anslagsförändringar, men nu har ni inget alternativ alls. Och en opposition som inte har något alternativ att föreslå kan man inte ta så allvarligt.

Talmannen anmälde att Paul Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte tala om militärt försvar i årets remissdebatt. Men låt mig ändå börja med att citera den berömde generalen, som i en hårt pressad situation utbrast: Läget är förtvivlat, centern är genombruten, flyglarna sviktat, jag anfäller!

Överflyttad från slagfältet till försörjningsbasen – som är grunden för all vår strävan – förefaller de första tre av de kort, militäriskt framsagda meningarna att teckna nuvarande stämningläge alltför bra.

Flera av näringslivets fronter förefaller vara under upprullning. Andra länder tar i världshushållningen över uppgifter som Sverige länge har fyllt. Därför borde det gälla för oss att förnya och i offensiv anda skapa de nya tillgångar som vi behöver för enskilda och gemensamma ändamål. Men tyvärr är det inte den dristigheten som i tillräcklig grad präglar tongångarna från den politiska och ekonomiska maktens centra, för ofta påminner dessa röster i stället om det intalade budskapet från en viss telefonsvarare, som

skulle möta varje hot med de två orden: "Vi kapitulerar."

Det håller inte. Vi måste, inte minst genom en långsiktig industriell expansion, få en ekonomisk tillväxt. De finns, syns och hörs, som av allt sitt hjärta håller med om detta, men som menar att de industriella framgångarna skall vinnas genom inskränkningar på den gemensamma sektorn. Detta är i dubbel mening fel. Den gemensamma sektorn är primärt till för att uppnå väsentliga mål för medborgarnas bästa. Men bortsett från de syften som den byggts upp för att tjäna ger den arbete. I dag sysselsätter den gemensamma sektorn ca 1 250 000 personer. Den offentliga upphandlingen omfattar bortåt 15 % av bruttonationalprodukten.

Detta är ett väsentligt instrument i samhällsekonomin, som naturligtvis ställer stora ekonomiska krav, men som rätt styrt kan ge vårt svenska näringsliv en sysselsättningskapande stimulans även på tillverkningsidan. Väl sammanhållna beställningar behöver inte leda till protektionism, särskilt inte om målmedvetenheten förenas med en strävan att i världshushållningen finna de rätta uppgifterna i en utveckling med global rättvisa som ett av målen.

Frågan om att kunna upprätthålla en produktion på centrala områden har också en beredskapsaspekt. I grunden kan bara en effektiv närings-, sysselsättnings- och regionalpolitik skapa de grundläggande förutsättningarna för försörjningstrygghet.

Från såväl mitt politiska som geografiska närområde har jag exempel på hur detta har förbisetts på ett förbluffande sätt.

Inom Statsföretagsgruppen finns ett företag som heter Ceaverken. Det är den enda tillverkaren av röntgenfilm och fotosättningspapper i Norden. Företagets produkter är av stort intresse för tryggande av tillgången till medicinsk utrustning men också för den psykologiska beredskapen genom att fotosättningspapper numera är ett måste om tidningarna skall kunna tryckas och komma ut.

Företaget har knäat, men inte gått på knäna, under trycket av utländsk konkurrens. Multinationella jättar har salt sin röntgenfilm till svenska sjukvårdshuvudmän till lägre pris än de har tagit ut i sina hemländer. Ceaverken har försökt hänga med i konkurrensen men har naturligtvis drabbats av förluster. Det ledde till att Statsföretag 1978 övervägde att sälja aktiemajoriteten till ett av de konkurrerande multinationella företagen.

Vi reagerade mot detta i riksdagen och även överstyrelsen för ekonomiskt försvar ansåg det av beredskapsskäl angeläget med en fortsatt svensk produktion på området.

Ibland kan man med ord som en av våra nationalromantiska skaldar lagt i munnen på Birger jarl ställa frågan: "Var håller landets herrar hus?" Och man frestas, liksom jarlen, att lägga vikt i ton förutan varje krus.

Förra trepartiregeringen föreföll vara beredd att låta denna beredskapsresurs försvinna ut i en multinationell intressesfär. Folkpartiregeringens handelsminister hade att döma av frågesvar i riksdagen samma inställning. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar var som jag har sagt klokare och tog ansvar för ett avtal som skulle ha säkerställt företaget. Vi som följde frågan

Onsdagen den
30 januari 1980

— — — — —
*Allmänpolitisk
debatt*

trodde därför att saken var klar och kände oss nästan chockade när vi fick veta att den nya trepartiregeringen inte ville godkänna detta avtal. Statsfinansiella skäl har åberopats. Jag bortser här från att ÖEF har varit beredd att klara uppgiften genom omprioritering inom sin kostnadsram och gör i stället kopplingen statsfinanser-samhällesekonomi.

Ceaverken, som sysselsätter ca 200 personer, ligger i Strängnäs, som är den enda av Sörmlands kommuner som tack vare en gynnsammare struktur har klarat sig undan senare års industrikris på ett hyggligt sätt. Kommunens industristruktur är småskalig. Ceaverken är en av de rejälaste bitarna. Då skulle regeringen vara beredd att med ett slag åstadkomma fyra skadeverkningar – för det första att äventyra försörjningen med medicinsk materiel, för det andra att beröva pressen möjlighet att komma ut med information i vissa krislägen, för det tredje att förorsaka arbetslöshet och för det fjärde att skada försörjningsbasen för en kommun.

Jag vill inte tro att detta land skall styras med så ringa visdom. Försvarskommittén besökte företaget i förra veckan och jag bestyrktes då i min övertygelse att företaget har goda möjligheter att genomföra sitt rekonstruktionsprogram och bli ett lönsamt företag. Det vore synnerligen allvarligt om en svensk försörjningsberedskap på detta viktiga område skulle avvecklas. Jag tror att ÖEF åter kommer till samma slutsats och jag vill tro att regeringen till sist kommer att dela bedömningen och låta denna insikt styra sitt handlande i positiv riktning. Något annat vore inget mindre än lustmord på en försörjningsviktig utvecklingsresurs.

Det finns numerärt sett större utvecklingskomponenter i provinsen. Studsvik Energiteknik AB är statens största samlade resurs för energitekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Långsiktigt bör verksamheten inriktas så att Studsvik med sina goda utgångsförutsättningar verkligen får bli ett energiforskningscentrum. Det har varit litet si och så med långsiktigheten i projekten på senare år.

I dessa dagar talas så mycket om luft- och vattenförstöring vid användningen av olika bränslen. Det talas ännu mera om energisparande och om alternativa energikällor. Då bör det också forskas, och Studsvik står redo att ta emot uppdrag och utveckla långsiktiga projekt. Om nödvändigheten av att ge sådana uppdrag och erforderliga resurser bör de som vill avveckla sex kärnkraftsreaktorer kunna enas med dem som vill avveckla dubbelt så många.

Till saker som redan är under avveckling hör några flygflottiljer. Det är en följd av en försvarspolitisk utveckling som jag och mina meningsfränder får ta vår del av ansvaret för. Detta ansvar har dock burits på litet olika sätt. En vanlig metod att reagera har varit att i riksdagsmotioner och på annat sätt säga: Lägg gärna ner ett förband, men inte vårt! Till den regeln är vi sörmlänningar ett undantag. Företrädare på Sörmlandsbanken för alla partier som har accepterat minskningen av antalet flygflottiljer tog konsekvenserna även när den drabbade oss, men vi krävde i en motion att Nyköping skulle få sysselsättningsmässig kompensation. Och riksdagen fastslog vid nedläggningsbeslutet att regeringen "med all kraft" skulle ta itu

med de problem som skulle uppkomma genom förlusten av flygflottiljen.

Ja, är det som regeringarna hittills har gjort för att kompensera Nyköping "all kraft" de haft, är det illa ställt. Nyköping har inte fått minsta kompensation från statsmakterna för följderna av deras beslut, som direkt innebär 550 förlorade arbetstillfällen och som på sikt kan få förödande verkningar. Man kan nämligen inte bortse från att också artilleriflygskolan är i farozonen genom att viktiga stödfunktioner bortfaller i och med F 11:s avveckling. Om artilleriflygskolan skulle få flytta från Nyköping, skulle måhända också Nyge-Aero tvingas överväga att ompröva sin verksamhet, vilket skulle medföra ytterligare bortfall av arbetstillfällen.

Men nu har regeringen chansen att visa att den inte saknar den kraft som en regering förutsattes ha då nedläggningsbeslutet fattades.

Vi har inte längre råd att i detta land hämta piloter till trafikflyget från stridsflygarutbildningen, som är mångdubbelt dyrare än en civil pilotutbildning skulle vara. En utredning har föreslagit en pilotskola, men i varje fall vad gäller utbildningen i luften har dess förslag till lokalisering smulats sönder av remissinstanserna. Däremot har Nyköping fått övertygande förord.

Skälen talar för pilotutbildning i Nyköping, omständigheterna vid beslutet om nedläggning av F 11 likasa. Uttunningsprocessen i regionen i övrigt ger samma besked. Som jag redovisat skulle ett negativt beslut i lokaliseringsfrågan kunna få följdverkningar som måste förebyggas. Det kan bäst ske genom att regeringen väljer Nyköping till förläggningsort.

Till Nyköping gränsar Oxelösund, som i övrigt är omflutet av Östersjöns vågor. Kommunen är i långa stycken präglad av den expansion som följde på statens inlösnig av LKAB och det utlösta Gränges starka satsning på Oxelösund. Den industri som därefter växte ut är det nu dominerande SSAB Oxelösund, som dock dragit ner verksamheten och som signalerat ytterligare personalminskning. Av de två övriga nägorlunda stora industriföretagen har Emmaboda Glasverk lagt ner verksamheten, och Centrifugalför har förlorat 150 arbetstillfällen. Riksdagen har redan sagt att regeringen har att beakta stålorten Oxelösunds problem. Det kan gälla behovet av diversifiering, men närmast är det fråga om att inte darra på manschetterna när det gäller att utveckla SSAB Oxelösund med strukturplanen som bas.

Här finns inte utrymme för några kapitulationsfunderingar. Den stagnation som t. ex. rätt på skeppsbyggnadsområdet måste medföra att eftersatta behov skall tillgodoses, och då blir det en marknad för den som förstätt att utveckla rationella och konkurrenskraftiga framställningsmetoder.

När det gäller att varna för kapitulation har jag en erfarenhetsbakgrund från tidigare diskussioner. Strands numera strandade konfektionsindustri i Katrineholm begärde att få sy ett så litet antal som 30 000 uniformer för att komma över en konjunktursvacka. Då skulle företaget ha kunnat fortsätta sin verksamhet i oförändrad omfattning. Det gick inte. Företaget fick läggas ner, men det pagår i lokalerna på nytt i moderföretagets regi en verksamhet, som sysselsätter ca 90 personer.

Strands blir dock aldrig mer en komplett konfektionsindustri, trots att all

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

den kapacitet som fanns på Strands före indragningen skulle få plats på marknaden i dag. Sveriges modernaste konfektionsindustri spolierades på grund av felbedömning av regeringen, som ledde till att kapitulationsflaggan hissades.

Ett annat hot mot Katrineholm förefaller dock vara avvärjt för stunden genom att flera än vi socialdemokrater har vägrat i vändningarna inför regeringens förslag att i onödan lägga ner civill försvarsskolan.

Syftet med mitt resonemang har varit att förorda offensiv i stället för uppgivelse. Den inställningen bör inte minst få vägleda där det är särskilt motigt.

Min hemort Eskilstuna är en sådan kommun. Dess industri har skapats för att tillgodose ett nationellt behov. Efter en lovande men inte fullföljd ansats inträdde en viss stagnation. Men då grep staten in med åtgärder, som skapade den svenska metallmanufakturindustrin. Denna är nu hårt pressad av nya konkurrenter. Detsamma är förhållandet med maskinindustrin, som är metallstadens andra planhalva. Siffror som belyser utvecklingen i primära centra ger vid handen att situationen i Eskilstuna är betydligt mer ofördelaktig än i jämförbara orter. Men nu finns det mera systematiserade hjälpmedel att sätta in än när statsmakterna skred till handling på 1700-talet. "Stödområdesinplacering", som länsstyrelsen torde komma att föreslå, låter mindre magnifikt än "fristadsprivilegier", som var den metod som frihetstidens regering använde sig av. Men det får vi tåla. Att få stimulans genom det batteri av åtgärder som inplacering i stödområde ger möjligheter till är vad den ort behöver som 1800-talsresenären Adolf Törneros kallade "den månghamrade staden".

Allmänt sett och til syvende og sidst måste industrisysselsättningen och varuproduktionen i landet ökas. Därför måste en planmässig industripolitisk satsning ske från samhällets sida under medverkan av företag och löntagargorganisationer. En offensiv utvecklingsanda måste på nytt manas fram.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Den första allmänpolitiska debatten på 1980-talet i Sverige startar inte med någon särskilt överdriven optimism inför framtiden och vad den skall bära med sig. Och det kanske inte är så konstigt. Allting händer så fort, och vi har mycket liten vetskap om hurudan framtiden blir. Alla länder i världen är beroende av varandra för sin ekonomi, handel och utveckling, och de flesta länder har stora problem med sin ekonomi. Vi har nu också det kalla krigets vindar, som blåser över världen, och supermakterna laddar upp och förstärker kärnvapenbaser och samlar avsevärda flott- och flygstyrkor till strategiskt belägna delar av världen.

Sovjets agerande i Afghanistan har skapat stor oro i världen och inte minst i angränsande länder. USA har också vitala intressen att bevaka när det gäller inflytande i de oljeproducerande länderna. Det finns stora risker att det kalla krigets skrämmel med vapnen kan förbytas i ett användande av vapnen, och då är världsbranden nära.

Den uppgång i konjunkturen som vi har haft har varit både för kortvarig

och inte så omfattande som behövs. Än har vi inte fått tillräcklig fart på ekonomi, industriinvesteringar, produktiviteten och konkurrensförmåga. Vi har inte på några få år kunnat kompensera den stora ökningen av löner och arbetsgivaravgifter under åren 1974–1976, då lönekostnaderna ökade med sammanlagt 67 % på tre år. Det tog knäcken på många företag. Trots devalveringarna och en avsevärt lugnare löneutveckling och lägre inflations-takt under åren 1976–1979 har vi nu en negativ handelsbalans igen. Detta är till stor del var dyra oljenotas fel. Oljepriserna har stigit år från år, nästan månad för månad, och räkningen för oljan år 1979 beräknas sluta på 24 miljarder kronor – och kanske stannar det inte vid det beloppet. Det är en ökning med 10 miljarder sedan 1978. Naturligtvis har detta höjt priserna på alla varor och tjänster. Det svenska bytesbalansunderskottet beräknas för år 1979 till 8,5 miljarder kronor och befaras för år 1980 att bli drygt 12 miljarder kronor – och det är mycket möjligt att den siffran inte håller. Inget land kan i längden leva med ett så stort underskott, som ytterst är ett uttryck för att landets samlade produktionskapacitet är otillräcklig i förhållande till dess importbehov.

För att vi skall kunna få en annorlunda och bättre jämvikt i var export och import måste vi producera och exportera mera, vinna tillbaka marknadsandelar som vi har förlorat och helst kunna konkurrera om nya marknader. Detta kan vi bara göra om svenska varor ligger rätt till i pris eller är så attraktiva att de går att sälja till högre pris. Med den utveckling som sker i många av våra konkurrentländer är det sistnämnda ganska svårt att förverkliga.

Vi måste också samtidigt försöka begränsa vår import, inte minst av den allt dyrare oljan, som hotar att föra oss in i en evig obalans som vi inte ser något slut på. Vi måste minska ökningstakten i den privata och offentliga konsumtionen och prioritera exportföretagens behov av likvida medel och personal.

Samma problem föreligger i alla industriländer, och därför är den utländska efterfrågan inte särskilt omfattande. Alla länder för samma kamp mot stigande kostnader och ogynnsam bytesbalans.

Vi måste därför vara ännu skickligare än våra konkurrenter för att få sälja det vi tillverkar både på hemmamarknaden och på export.

Skattepolitiken måste utformas så att den uppmuntrar människor att arbeta. Det måste vara roligt och lönande att arbeta. Ett skattesystem måste vara rättvist och rimligt för att respekteras av medborgarna. Det skall inte vara intressantare att göra avdrag och söka bidrag än att betala sin skatt. Men då måste skatten, som jag nyss sade, vara rimlig. I vanliga inkomslägen borde man få behålla i alla fall 50 % av en intjänad hundralapp. Det är också viktigt att, som regeringen föreslog, utforma den ekonomiska politiken på ett sådant sätt att de svagaste grupperna i samhället skyddas.

Arbetet på att skapa möjligheter för de handikappade på arbetsmarknaden måste fortsätta. Den rätt till arbete och normal livsföring som är grundläggande för alla människor måste också gälla för dem som på grund av fysiska eller psykiska handikapp har svårigheter att få ett arbete.

Möjligheterna att få en gynnsammare utveckling av vår ekonomi och våra möjligheter till industriinvesteringar och export beror i hög grad på utvecklingen inom energiförsörjningsområdet. Hur vi far det i Sverige avgörs till stor del vid folkomröstningen den 23 mars. En ansvarsfull utveckling av kärnkraften tills nya energikällor står till buds kan inte ske under en så kort period som tio år. Kommer oljan att stiga lika mycket i pris under 1980 som under år 1979? Då får vi räkna med 60 % höjning i slutet av året.

Alla är överens om att man inte i längden kan leva över sina tillgångar. Nu måste vi också alla hjälpas åt att få balansen återställd. Då måste vi öka konkurrenskraft, lönsamhet, export och investeringar. På det sättet blir också fler sysselsatta i industrin. Ännu har vi tid att tänka och att välja väg. Därför måste vi stimulera nya initiativ och låta det kunnande och den arbetsförmåga som finns bland människor i Sverige få komma till full nytta.

Dagens Nyheter hade måndagen den 28 januari en redovisning av en undersökning av Institutet för marknadsundersökningar, IMU, om de viktigaste politiska frågorna. Där leder frågorna om energi och arbete/sysselsättning överlägset över alla andra frågor. Skatter och ekonomi kommer som god trea och fyra. Detta är en klar fingervisning om att människor i sin vardag upplever dessa fyra frågor som viktigast och mer eller mindre sammankopplade med varandra.

För Blekinge län är också de frågor som gäller näringslivet, sysselsättningen och länets möjligheter att hejda sin minskning av befolkningen av vitalt intresse. För fjärde året i rad minskar folkmängden i länet. De tre första kvartalen i fjol minskade den med 185 personer. Minskningen beror på utflyttning och påverkar negativt ålderspyramiden i länet, eftersom det är yngre människor i arbetsför ålder som flyttar. För arbetsmarknaden är bilden något gynnsammare i år, men alltfört visar arbetsmarknaden för kvinnor inte på någon förbättring.

Blekinge behöver vidare en bättre tåg- och flygtrafik för att vara ett attraktivt län för presumtiva företagare och industrifolk. En utökning av tågturen till Malmö, Göteborg och Stockholm samt en upprustning av järnvägsnätet med elektrifiering av sträckan Karlskrona-Kristianstad är efterlängtdade nyinvesteringar som man väntar på att SJ skall göra.

Möjligheterna till flygförbindelse med Köpenhamn är en viktig förutsättning när det gäller att göra Blekinge mer konkurrenskraftigt för många företag som funderar på utökning eller nyetablering av sin verksamhet. Säkert kan också många konsultföretag, som nu är placerade i storstadsregionerna, tänka sig en etablering i länet om bara tåg- och flygförbindelserna täcker upp den region som man snabbt behöver nå i sin affärsverksamhet.

Skattekraftsnivån i länet är lägre än i riket i övrigt. Blekinge landsting hör till de landsting som leder skatteligan och är rentav ett av de landsting som har den högsta skatten i landet. Olofströms kommun är den hårdast drabbade kommunen, och oron för sysselsättningen är stor. L M Ericsson i Olofström fortsätter att minska antalet anställda. Även vid Volvo har man

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

minskat antalet anställda genom s. k. naturlig avgång.

Under de senaste årtiondena har intresset för de resurser som finns i havet och på havsbotten ökat oerhört. Många stater, däribland Sverige, har därför utökat sitt territorialhav och inrättat ekonomiska zoner. Detta har utomlands lett till en väsentligt ändrad syn på sjöstridskrafternas uppgifter och möjligheter att verka i olika konfliktsituationer. Här i Sverige har emellertid ingen förändring skett. Marinens och då framför allt flottans uppgifter och resurstilldelning styrs fortfarande av de förutsättningar som låg till grund för 1958 års försvarsbeslut och den nedskärning av marinens resurser som då innebar en nedskärning från 19–20 % av försvarets totala ram till nuvarande 14,5 %. Dessa 14,5 % skall räcka till både flottan och kustartilleriet.

År 1985 återstår endast 66 fartyg av de 117 fartyg som fanns år 1970. Jag hoppas emellertid att en serie av minjaktfartyg eller modifierade minröjningsfartyg som fanns med i försvarsbudgeten redan 1975/76 men som sedan fått stryka på foten år efter år på grund av andra prioriteringar nu får börja byggas på Karlskronavarvet, antingen genom tidigareläggning av försvarsanslag eller genom att regeringen av arbetsmarknadspolitiska hänsyn kan anvisa andra medel. För man bara en prototyp av detta fartyg finns det säkert goda exportmöjligheter, men man måste ha någonting att visa upp innan man kan sälja. Det är inte så många länder som köper grisen i säcken, dvs. som köper ett fartyg efter en ritning. Vi behöver också exportera mera. Karlskronavarvet behöver fler arbetsuppgifter för att kunna kompensera den civila produktion som man går miste om.

Blekinge län har stora försurningsproblem. I en motion som jag väckte under den allmänna motionstiden har jag redogjort för hur allvarligt läget är i miljöhänseende i länet. Jag har i motionen begärt att Blekinge skall bli ett pilotlän för intensifierad miljöforskning. Vidare har jag begärt ett åtgärdsprogram i anslutning till forskningen. Försurnings- och tungmetallproblemen innebär allvarliga hälsorisker för människor och djur och far ödesdigra konsekvenser för sjöar, vattendrag och all växtlighet.

Förutom de fördelar ur miljö- och hälsosynpunkt som detta program skulle innebära, skulle även nya arbetstillfällen kunna skapas i ett län som ligger i sydöstra delen av landet men som i stor utsträckning har Norrlands problem i vad gäller arbete och befolkningsutveckling.

Sammanfattningsvis behöver Blekinge bli föremål för ett mer aktivt intresse från regering och riksdag när det gäller insatser för att motverka länets negativa utveckling. Dessa insatser behövs inom alla områden av näringslivet, trafikpolitiken och utbildningspolitiken. Blekinge behöver en utökad högre utbildning för att kunna behålla sina ungdomar i länet och för att kunna ge dem arbete efter avslutad utbildning.

Det är min förhoppning att när arbetsmarknadsutskottet under våren 1980 besöker länet förutsättningar skapas för att den negativa behandling Blekinge fått i regionalpolitiskt hänseende skall kunna vändas till en större förståelse för – och vilja att upptäcka – att det är ett län med förutsättningar till en gynnsam utveckling om vi bara får stöd från riksdag och regering i våra

Onsdagen den
30 januari 1980

Allmänpolitisk
debatt

mycket hovsamma äskanden.

Herr talman! I ett bekymmersamt ekonomiskt läge för ett land kan egoismen lätt frodas. Då är det viktigare än någonsin att slå vakt om de svaga grupperna i samhället. Folkpartiet vill fortsätta med den politiken och det ansvaret in på 1980-talet. Men vi vill också fortsätta med en solidarisk u-landspolitik och se till att rättvisan mellan rika och fattiga länder blir bättre.

Det har talats mycket om bekymmer här i dag. Men jag skulle tro att om man i många länder ute i världen hade hört oss här i kammaren i dag, hade man nog tyckt att vi överdriver våra bekymmer väldigt mycket. Det finns så oerhört många länder som har det svårt, och solidariteten med dem får vi inte svika, även om vi har en hel del bekymmer att klara av i Sverige.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Vi vet alla vad skogsnäringen betyder för försörjningsmöjligheterna i stora delar av vårt land. Skogsindustrin svarar för en fjärdedel av vår export. 300 000 personer är direkt och indirekt för sin sysselsättning beroende av skogsnäringen. Tusentalet orter är mer eller mindre beroende av skogsindustrins utveckling. Det är mot den här bakgrunden förvånansvärt att konstatera den låtgåpolitik som karakteriserat de borgerliga regeringarna inför de problem som skogsnäringen har att brottas med.

Socialdemokratin såg den fara som hotar utvecklingen inom skogsnäringen: den hotande råvarubristen, risken för en planlös utslagning av skogsindustrierna, svåra återverkningar i områden som redan har det bekymmersamt med möjligheterna till sysselsättning.

Med stöd av krav från Skogsarbetar-, Träindustriarbetar- och Pappersindustriarbetarförbunden samt Svenska Industrijänstemannaförbundet och Svenska Arbetsledarförbundet påbörjade den socialdemokratiska regeringen arbetet på ett handlingsprogram för den svenska skogsnäringen, såväl skogsbruket som skogsindustrin. Socialdemokratin insåg att samhället måste ta ett ansvar för att en mer planerad hushållning med skogsråvaran och en strukturplan för skogsindustrin kunde komma till stånd för att trygga sysselsättningen i första hand på sådana orter och i sådana bygder där förlorade arbetstillfällen skulle vara svåra att ersätta.

Vi redovisade i vårt program, "Politik för skogsnäringen", hur staten i samverkan med företagen och de fackliga organisationerna skulle kunna möta problemen. Vi socialdemokrater har i riksdagen genom motioner fullföljt kravet på ett handlingsprogram. De borgerliga regeringarna har nöjt sig med att ställa stora summor till skogsindustrins förfogande men i övrigt skjutit problemen framför sig och förklarat ytterligare styrning från samhällets sida obehövlig. Företagen skulle själva bäst kunna lösa näringens problem.

Följden av denna låtgåpolitik kan utläsas i raden av nedläggningshotade skogsindustriföretag. Ett av de verkligt trista inslagen i den här situationen har varit att vissa skogsägare – jag betonar *vissa*, eftersom många sköter sig väl – förvärrat svårigheterna genom att inte avverka i rimlig omfattning. De

borgerliga regeringarna har accepterat att dessa skogsägares privatekonomiska intressen får gå före rätten till arbete för anställda i skogsbruk och skogsindustri, och detta i ett läge när staten har ställt upp med miljardbelopp för att rädda konkurshotade skogsägarföretag och konjunkturerna skapat förutsättningar för dessa företag att stärka sin ställning.

Förmaningar och varningar från framstående företrädare för bondekooperation och skogsägarrörelse har inte gällt. De borgerliga regeringarnas jordbruksministrar och industriministrar har inte agerat, trots att skogsägarnas egna företrädare för sina medlemmar förklarat att ingen regering oberoende av politisk upplåtning kan acceptera att skogsägarna sitter och håller på sin råvara, låter industrier slås ut och människor bli arbetslösa.

Vi har från socialdemokratins sida upprepade gånger i motioner och på annat sätt pekat på skogsindustrins allvarliga råvaruproblem. Vi har föreslagit stimulansåtgärder i god tid för att de skulle kunna göra effekt när det gäller den akuta virkesbristen. Vi har, när dessa åtgärder fördröjts från regeringens sida och sålunda inte lett till önskat resultat, krävt att regeringen skulle ta sitt ansvar och olägga försumliga skogsägare att avverka. Men för de borgerliga regeringarna har solidariteten med osolidariska skogsägare varit betydligt starkare än solidariteten med de anställda, som oförskyllt får ta smällarna.

Oron för skogsindustrins virkesförsörjning och därmed för många sysselsättningstillfällen i vårt land förstärks ytterligare av vår energisituation. Den utredning som nyligen genomförts av statens industriverk och skogsstyrelsen pekar på att det finns betydande risker för en konflikt om råvaran mellan skogsindustrin och värmeproducenterna. Utredningen anser det angeläget att finna former för samhället att kontrollera och styra omfattningen av värmeproduktion med träråvara. Utredningen förordar att tillkomsten av eldningsanläggningar med en viss minimiförbrukning av vedråvara skall prövas ur råvarusynpunkt på samma sätt som all nyanläggning och utbyggnad av sågverk, skiv- och massafabriker samt pappersbruk för att vi inte skall få en etablering som ökar obalansen i virkestillgången.

Ingen har något att erinra mot att vi utnyttjar skogsavfall som inte är lämpligt som råvara för industrin i vår energiförsörjning. Tvärtom är detta utomordentligt intressant och positivt. Det är både bidrag i vår strävan att minska vårt oljeberoende och en åtgärd för att ge bättre ekonomi åt skogsvärden. Men det borde vara en självklarhet att man inte med en latent råvarubrist för ögonen okontrollerat skall släppa fram stora eldningsanläggningar baserade på förhoppningar om tillgång till vedråvara.

I detta läge har jordbruksministern i ett föredrag i mitt hemlän för några veckor sedan sagt klart nej till sådana provningstillstånd för vedeldningsanläggningar. Konkurrensen skall gälla även här, förklarade Anders Dahlgren.

Det kan självfallet ur skogsägarsynpunkt te sig lockande att få en utveckling med en ohämmad konkurrens om vedråvara. Men jordbruksministern, och även industriministern som förefaller att ha samma inställning,

måste ju vara medvetna om vilka negativa konsekvenser den här utvecklingen kan komma att få för svensk skogsindustri, för många värdefulla sysselsättningstillfällen och för vårt lands ekonomi.

Vi socialdemokrater kräver en tillståndsprövning när det gäller stora eldningsanläggningar som skall elda med vedråvara. Vi kan inte som regeringen enbart se till skogsägarnas intressen i denna viktiga försörjningsfråga.

I vår skogspolitiska motion upprepar vi på nytt kravet om att regeringen tar sitt ansvar för utvecklingen inom skogsnäringen. Vi riktar oss i våra åtgärder inte mot de många skogsägare som sköter sin skog och gör sin insats under ansvar för den roll skogen spelar i vårt lands försörjning. Men vi vägrar att acceptera att planlöshet, misshushållning och privat spekulation skall drabba människor och bygder som genom en god hushållning med skogen skulle kunna få en trygg försörjning.

Samma brist på handlingskraft har karakteriserat de borgerliga regeringarna på miljövärdens område. För att nämna några exempel: trots att det borde stå i öppen dager att vi nu måste samla våra krafter för att bättre kunna möta de risker som dagligen avslöjas för oss i miljödebatten, så har vårt krav på en gift- och kemikommission avvisats av den borgerliga riksdagsmajoriteten. Oförmågan att fullfölja de beslut som riksdagen tog på den socialdemokratiska regeringens förslag år 1975 när det gäller det miljöfarliga avfallet har skapat problem som håller på att växa oss över huvudet. Som lök på laxen kan bara konstateras att miljöfrågorna enligt årets budget inte tycks ligga regeringen särskilt varmt om hjärtat.

Vi socialdemokrater återkommer med vårt krav på en gift- och kemikommission. Vi kräver med hänsyn tagen till miljöriskerna en särskild tillståndslag för koleldade kraftverk. Vi återkommer med en rad av de förslag till skydd för människor och miljö som den borgerliga riksdagsmajoriteten flera år har avvisat. Vi föreslår en omDispositionering av ekonomiska resurser för att tillgodose de mest angelägna krav på miljövärdens område som regeringen har avvisat, exempelvis när det gäller miljövärdets forskning, förstärkning av produktkontrollen och statsbidrag till utbyggnad av kommunala reningsanläggningar. En bekymmersam ekonomisk situation får inte innebära att skyddet för människor och miljö sätts på undantag.

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Värmland är ett län som blöder just nu. Det blöder genom att det tappas på sitt friskaste blod. Ungdomen tvingas att söka sin utkomst utanför hemlänets gränser. Företag i andra regioner lockar med annonser i pressen: Kom till oss – här finns jobb! Och flyttlassen rullar.

200 fler flyttningsbidrag beviljades under 1979 än tidigare. Även de första veckorna på 1980-talet visar samma tendens. Länet har tappat ytterligare omkring 250 personer. Medan alltså sysselsättningen i andra delar av landet sakta har börjat öka till följd av den stigande konjunkturen, har arbetskraftefterfrågan i Värmland stått stilla – eller i varje fall inte i nämnvärd grad ökat i omfattning. Den efterfrågan som finns avser i mycket stor omfattning

utbildad arbetskraft. För ungdomarna, kvinnorna, de handikappade – över huvud taget de nytillträdande på arbetsmarknaden – finns inte plats...

Varför? Hur har denna utveckling kunnat ske? Hur har Värmland med sina rika tillgångar på malm, skog och vatten kunnat komma i denna situation?

Ja, en del av svaret kan man finna i den svåra situation som råder just för dessa basnäringar i dag – inom massa-, pappers-, järn- och stålindustrin. Eftersom dessa basnäringar har relativt sett större betydelse för sysselsättningen i Värmland än i något annat län, har de konjunktur- och strukturstörningar som inträffat under 1970-talet i dessa sektorer träffat Värmland med särskild kraft. Under 1970-talet kom sälunda basindustriföretagen Uddeholm, Billerud och Vänerskog tillsammans att minska antalet fast anställda med omkring 3 000 personer.

De här strukturförändringarna kommer av allt att döma att fortsätta. Industrisysselsättningen kommer därmed att ytterligare reduceras i länet, ett förhållande som framför allt slår skoningslöst på orter som saknar alternativa sysselsättningsmöjligheter.

Mer än var tredje industriarbetare i Värmland arbetar inom verkstadsindustrin. Flera av de mera betydande verkstadsindustrierna är inriktade mot basindustrin – framför allt mot skogsindustrin – och när dessa sviktar drabbas även verkstadsindustrin och dess underleverantörer hårt av nedgången. De kanske allvarligaste problemen finns f. n. inom Karlstadsregionens verkstadsindustri, där bl. a. det största företaget, KMW, nu står inför akuta svårigheter.

Men, herr talman, vi är inga pessimister i Värmland. Vi vet att vi inom länet har rika naturtillgångar. Vi vet att det finns ett gediget industriellt kunnande, att det finns ett stort intresse för småföretagsamhet och att det finns idéer. Vad det gäller är att få resurser till att komma över den rådande omstruktureringen, resurser till att sätta i gång hjulen på alla nivåer, såväl kortsiktigt som på lång sikt för framtiden.

Såväl den socialdemokratiska riksdagsgruppen som helhet som vi socialdemokratiska riksdagsmän på Värmlandsbanken har vid årets riksmöte väckt motioner med förslag till åtgärder för Värmland. I en omfattande sysselsättningsmotion lägger vi i ett tjugofemtal punkter fram konkreta förslag som, om de genomförs, kommer att hjälpa Värmland genom krisen. Enbart ett landstingsavsnitt, där vi föreslår tidigareläggning av planerade anläggningar, skulle innebära ett tusental nya arbetstillfällen.

Även de övriga riksdagsledamöterna från Värmland har lagt fram motioner i samma syfte, som dock inte utmynnar i några konkreta förslag till åtgärder. Det är därför med tillförsikt vi avvaktar riksdagsbehandlingen av motionerna, då vi förutsätter att också de borgerliga kollegerna ställer upp på våra förslag. Eller som den moderata länstidningen i Värmland i en ledare kommenterade framför allt landstingsavsnittet i den socialdemokratiska sysselsättningsmotionen: "Det borde finnas en möjlighet för de värmländska riksdagsmännen att komma överens om ett landstingspaket. I stället för punktvisa insatser för att hålla liv i redan förlorade arbetstillfällen, så borde

man inrikta sig på sådana här projekt.”

Tidningen sammanfattar motionen med bl. a. följande: ”Som helhet kan sägas, att den socialdemokratiska motionen är ambitiös, men kostsam. Men läget för Värmland är så pass kritiskt, att de borgerliga riksdagsmännen inte får avvisa förslagen utan närmare ingående diskussioner med socialdemokraterna.”

Herr talman! Innan jag övergår till att mera i detalj redovisa en del av förslagen i motionen, vill jag bara nämna ett par akuta företagskriser i Värmland som inte närmare berörs i den här motionen men där vi agerat på olika sätt för att söka lösningar. Det gäller först KF-ägda Rayonfabriken i Vålberg i Karlstads kommun som hotas av nedläggning, såvida inte staten griper in. Det rör sig här om inte mindre än ca 750 anställda.

Dessutom är Rayon den enda industrin i landet som tillverkar textillfiber av rayon och s. k. modalfiber, dvs. en långtgående förädling av vedråvara. Produktionen är därför synnerligen angelägen av beredskapsskäl.

Kraven på ökade investeringar i miljöanläggningar liksom ökade energi- och råvarukostnader har medfört större påfrestningar på bolaget än vad som tidigare kunnat förutses, och KF Industri AB anser sig nu inte längre kunna bära hela ägaransvaret för Svenska Rayon. Staten bör alltså gå in och trygga sysselsättningen och försörjningsberedskapen genom ägarengagemang och finansiell medverkan, om inte fabriken skall läggas ner, ett krav som vi från socialdemokratiskt håll har framfört i en särskild motion. Nedläggning av en fabrik med så många anställda skulle ju innebära en katastrof, först och främst för Karlstads kommun men också för hela Värmland, för att inte tala om de människor det gäller.

En annan fabrik, som visserligen inte är av den storleksordningen men som har ett lika akut nedläggningshot hängande över sig, är Pripps bryggeri i Torsby. Som bekant har Brygginvest i en utredning föreslagit att ett tiotal småbryggerier, däribland Torsbybryggeriet, skall läggas ner. Här rör det sig om en anläggning med nära nog hundraåriga anor som därtill ligger i en bygd där det för de berörda anställda inte finns någon chans till annat arbete i regionen. Bryggeriet ägs ju dessutom av Prippskoncernen, som till 75 % är ett statligt företag och som därtill går med en inte så liten vinst.

Att under dessa förutsättningar acceptera en nedläggning kan aldrig komma på fråga, och vi förutsätter att regeringen vidtar de åtgärder som påkallas för att rädda bryggeriet.

Herr talman! De här bägge nedläggningshotade företagen kan få exemplifiera situationen i Värmland just nu. Värmland är, vid sidan av Norrbotten, det mest drabbade länet då det gäller arbetslöshet. Detta faktum har också gjort att hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen har ställt sig bakom de förslag som vi framför i den värmländska sysselsättningsmotionen. I en partimotion framförs dessutom förslag på inrättande av ett forskningsråd för Värmland. Detta skulle möjliggöra forskning och utveckling för konkurrenskraftig produktion och därmed också på sikt varaktig sysselsättning. Dessutom föreslås i en partimotion att ett regionalt utvecklingsbolag inrättas med 10 milj. kr. i grundkapital, knutet till utvecklingsfonden i

Värmland.

Som jag inledningsvis sade finns det gott om idérika människor i Värmland, men det saknas ofta resurser att kunna utveckla idéerna. Ett utvecklingsbolag skulle få möjlighet att gå in och stödja ett projekt från första början till färdig produkt. Jag kan i detta sammanhang också nämna det socialdemokratiska förslaget att inrätta en struktur- och industriutvecklingsfond, som skulle kunna få stor betydelse för de mindre och medelstora företagen i Värmland i deras strävanden att utveckla nya produkter.

Inrättande av Rikssågverksskolan i Skoghall är ett annat konkret förslag i Värlandsmotionen som, om det blir verklighet, kommer att betyda mycket när det gäller forskning för att på bästa sätt tillvarata och vidareförädla råvaran. En ökad bearbetning av skogsråvaran skulle positivt påverka sysselsättningen inom hela denna sektor.

En försöksverksamhet med metanoltillverkning planeras i landet, och även här har vi i en motion föreslagit Värmland som lämplig lokaliseringsort.

Även inom gruvhanteringen bör utvecklingsmöjligheterna tas till vara. Vi pekar bl. a. på det lovande projektet att förädla och marknadsföra kalk vid gruvan i Persberg.

Vi föreslår också en ökad prospekteringsverksamhet i samverkan med Sveriges geologiska undersökning, och vi föreslår inrättande av ett särskilt geologikontor i Filipstad.

Herr talman! Alla de här exemplifierade förslagen är åtgärder som först efter en viss tid kan få någon effekt på sysselsättningen. Men eftersom vi är i ett akut läge i Värmland behövs åtgärder som snabbt får i gång hjulen och som kan förväntas ge mera omedelbara sysselsättningseffekter.

Det s. k. landstingspaketet, som jag nämnde i inledningen av mitt anförande, innehåller förslag till åtgärder som relativt snabbt kan komma att innebära en ökad sysselsättning. En tidigareläggning av planerade anläggningar, exempelvis inom långvården i Värmland, ger sysselsättning inom byggnadssektorn under byggnadstiden, och efter idrifttagandet skulle inte minst kvinnor erbjudas varaktigt sysselsättning. Dessutom tillgodoses självfallet ett mycket stort vårdbehov.

Förutsättningen för att detta skall kunna realiseras är att byggnadsarbetena får utföras som beredskapsarbete med förhöjt statsbidrag och att staten dessutom bidrar med finansieringen av driften under den tid som anläggningen tidigareläggs.

Andra konkreta förslag i motionen är bl. a. lokalisering av statlig verksamhet till Värmland. Här kan vi t. ex. peka på att den utlovade lokaliseringen av statliga förvaltningar till Karlstad ännu inte skett fullt ut. Lediga lokaler finns salunda i den stora förvaltningsbyggnad som uppförts där. Vi föreslår också att ett statligt industricentrum skall etableras i Torsby och likaså att lokaliseringstöd skall kunna utgå för byggande av kommunala industrilokaler i hela Värmlands län under en tvåårsperiod. Likaledes föreslår vi att hela Värmlands län under en tvåårsperiod skall kunna få stöd för särskilda skogsvårdsinsatser. F. n. utgår detta stöd endast i de norra

delarna av länet.

Det jag nu har anfört har varit ett försök att skildra situationen i Värmland just nu, med alla dess problem, men också ett försök att visa på länets stora förutsättningar.

I förvisningen om en framtid för Värmland har vi alltså, herr talman, lagt fram förslag på åtgärder som jag här till en del har redovisat. Det är också i den förvisningen som jag litar på att mina borgerliga kolleger från Värmland ställer upp när det blir dags för avgörande här i kammaren.

Jag citerar än en gång moderata NWT i Värmland: Läget för Värmland är så pass kritiskt att de borgerliga riksdagsmännen inte får avvisa förslagen.

I detta anförande instämde Gunnar Olsson och Sven Aspling (båda s).

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Många talare har här redogjort för svåra sysselsättningssituationer i sina resp. hemlän. Det är ett bevis för att svensk ekonomi och svenskt näringsliv inte är eller har varit rustade för de påfrestningar som kommit till följd av ny internationell konkurrens och stegrade oljepriser. I vissa områden blir ändå bekymren större än i andra. Jag vågar utan tvekan påstå att Värmlands län är ett sådant exempel.

Sedan 1976 har vi visserligen totalt fått flera sysselsatta. Det kan också bero på att det i många fall är fråga om deltidssysselsättningar.

Men arbetsmarknadssituationen är betydligt svårare i Värmland än i övriga län. Vi har inte kommit över krisen. Detta måste konstateras. Mycket har gjorts från samhällets sida. Vi har genom Värmlandsdelegationen fört fram många krav och förslag till regeringen. Regeringen har också i många fall ställt upp för att stödja Värmland. Men länets kris är fortfarande svår, och vi ligger mycket illa till. Vi har en utflyttning och en befolkningsminskning. Ungdomarna flyttar – de har inga jobb. Minskningen utgjorde 282 personer under de tre första veckorna i år. Vi har en snedvriden åldersfördelning med många pensionärer i förhållande till arbetskvoten. Vi har sedan 1975 förlorat 7 500 arbetstillfällen i industrin. Många företag hotas av neddragningar och nedläggning.

Elvy Nilsson har nämnt en hel del av dessa företag, och därför kan jag fatta mig kort.

Vi har exempelvis Svenska Rayon AB i Älvenäs som har stora problem. Pripps i Torsby hotas av nedläggning. Vänerskog har problem med driften i Åmotfors och Deje. Uddeholm har problem i Hagfors. Osv. Det skulle kunna nämnas flera, men jag skall inte göra det eftersom Elvy Nilsson tämligen noggrant har redogjort för dessa.

Här måste vi vidta åtgärder, det är helt klart. Vi har också i motioner från centerns sida, som jag företräder, fört fram synpunkter. Vi kanske pekar på olika vägar och har olika förslag på hur problemen skall lösas, men jag tror ändå att alla vi Värmlands riksdagsmän är helt överens om att vi måste göra en stark insats, att någonting måste göras här.

Enligt en utredning skulle vi fram emot 1990 behöva ha 12 000–15 000 nya

arbetstillfällen. I de motioner som vi har väckt från centerns sida tillsammans med moderater och folkpartister, har vi föreslagit att riksdagen skulle bemyndiga regeringen att sätta in extraordinära regionalpolitiska insatser i Värmland. Det är nödvändigt att så kan ske. Det är också nödvändigt att dessa satsningar sätts in i de verkligt utsatta områdena, och det är de perifera delarna – de norra, de västra och de östra delarna – som är värst utsatta. Där måste de flesta åtgärderna sättas in.

Vi har också begärt att regeringen i en kommande översyn av stödområdesindelningen skall beakta Värmlands synnerligen besvärliga sysselsättningssituation. Vi krävde också detta i fjol när frågan behandlades, men vi fick inte gehör för detta.

Centern har också lagt fram andra förslag som skulle ge oss bättre möjligheter. Jag vill bara säga att jag hoppas att regering och riksdag ställer upp för Värmland i detta fall. Det är därför jag har tagit till orda i denna remissdebatt. Jag vill än en gång betona betydelsen av ökad sysselsättning i glesbygdsområdena.

Om vi inte får till stånd kraftinsatser i Värmland, då kommer denna del av landet att drabbas av mycket kraftiga och plågsamma omställningar. Det gäller egentligen en regions överlevnad. Vi värmlänningar ställer oss inte bara i kön och ropar på hjälp. Vi är beredda att ställa upp och jobba för vårt läns framtid i alla situationer. Men om det arbetet, t. ex. i länsstyrelsen och i den regionala utvecklingsfonden, skall kunna drivas med framgång måste förutsättningarna i allmänhet förbättras. Inom parentes vill jag erinra om att såväl Värmlandsdelegationen som den regionala utvecklingsfonden är resultat av de initiativ som tagits av den förra trepartiregeringen och av det arbete som nedlagts av Nils Åsling.

Vad vi nu måste åstadkomma i Värmland är ett konkret utvecklingsprogram för länets näringsliv. Jag tror det är nödvändigt att detta baseras på basnäringarna skogsbruk och järnhantering. Det är viktigt att vi kan åstadkomma en utveckling inom dessa sektörer. På skogssidan skulle en forskningsstation i Skoghall betyda mycket, likaså en satsning på inhemska bränslen genom skogsavfallet. En allmän satsning på småföretagen är också angelägen.

Jag är inte pessimist, utan jag tror att det finns möjligheter att förbättra förhållandena i länet. Men vi måste hjälpa de län som befinner sig i en sådan här situation, och vi måste göra det snart.

Svante Lundkvist har tidigare berört skogsnäringen, och den intresserar mig i hög grad. Eftersom jag har litet kvar av min talartid, vill jag gärna kommentera Svante Lundkvists anförande något. Jag skall inte nu ta upp någon skogsdebatt, men jag vill lämna några synpunkter på den här frågan.

Svante Lundkvist kritiserade regeringen och sade att den förde en låtgåpolitik och att den har skjutit problemen framför sig. Han anförde också att det inom skogsnäringen fanns nedläggningshotade företag och företag som fick slå igen på grund av brist på råvara, och han krävde därför större avverkningar. Till detta vill jag säga att det också är fråga om hur mycket

skog vi långsiktigt kan avverka. Jag skall inte här försvara de skogsägare som struntar i att avverka skog som behöver tas bort, och jag skall inte heller försvara dem som inte sköter sin skog i övrigt. Men jag vill ha sagt att de flesta skogsägare sköter sin skog bra.

Vi har en ny skogsvårdslag som trädde i kraft den 1 januari 1980, och jag hoppas att den skall medverka till att förhållandena förbättras, men som jag ser det löser vi inte problemen genom stora regleringsplaner eller genom socialiseringar. Vi löser dem inte heller genom tvångsåtgärder. De flesta skogsägare är lika intresserade som någon annan av att få ett bra utbyte av skogen, men vi skall veta att priserna på skogsprodukter har varit låga i förhållande till allt det jobb som ligger bakom processen att från ett frö få fram ett timmerträd.

Det krävs allmänna stimulanståtgärder, om vi skall kunna få fram mer skogsråvara. Det måste alltså skapas möjligheter för en bättre skogsvård, så att vi därmed på sikt också får fram mera råvara för vår industri. Svante Lundkvist ondgjorde sig över att riksdagen inte har följt de socialdemokratiska förslagen i det här avseendet. Vi har diskuterat den saken tidigare, men jag vill ändå säga att det som vi inom centern tror mest på är ett klenyrkesstöd. Det motionerade vi om i fjol, men de andra partierna gick emot oss. Jag tror emellertid att vi måste börja med detta. Det är där de stora insatserna skall göras för att vi inom en snar framtid skall få ett skogsbruk som ger en högre produktion. Det kan på sikt inte vara bra med överavverkning.

Det är viktigt att vi följer upp de här frågorna och att vi försöker att komma fram till lösningar på problemen. Om vi inom skogsområdet skall kunna öka produktionen och därmed också skapa mer sysselsättning och ökade exportinkomster, då krävs det att vi sätter in åtgärder. Det är då i högre grad fråga om stimulanståtgärder än om tvångsåtgärder.

ELVY NILSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Jonasson sade att det krävs verkliga åtgärder för att rädda Värmland. Jag vill då bara svara att det bästa sättet att rädda Värmland är att stödja det förslag som vi för fram i den socialdemokratiska sysselsättningsmotionen. Det behövs faktiskt bara att en av de borgerliga Värmlandskamraterna röstar på den motionen för att förslaget skall gå igenom i kammaren. Jag hoppas att Bertil Jonasson själv ställer upp, även om han inte får de andra kamraterna med på det här. De förslagen från oss kommer inte bara att innebära ökad sysselsättning utan också att vi, när det gäller landstingsavsnittet, får en tidigareläggning av vård inom långvården, inte minst i min egen kommun Sunne, i Årjämg och på andra platser.

Jag hoppas alltså att Bertil Jonasson ställer upp bakom de här förslagen när den dagen kommer då vi här i kammaren skall besluta om motionen.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tror jag vågar påstå att ingenting har mera effektivt kunnat verifiera behovet av ett handlingsprogram för skogsnäringen än den

utveckling vi har haft inom skogsnäringen under de senaste åren. Vi hade påbörjat arbetet med ett sådant handlingsprogram och vi krävde att de borgerliga regeringarna skulle fullfölja det, men de har bara skjutit ifrån sig ansvaret och sagt att näringen kan klara detta själv. Vi har emellertid kunnat konstatera att det har näringen inte gjort. Vi behöver alltså ett handlingsprogram, där samhället i samverkan med stat och löntagare tar sitt ansvar för hur vi handlar i en situation när vi långsiktigt ser att vi har brist på skogsråvara.

Det är, som Bertil Jonasson säger, viktigt att vi vet hur vi långsiktigt kan avverka skogen. Risker i dag är att de som är lojala och förstår att de måste förse skogsindustrin med råvara har överavverkat, medan andra grupper icke har avverkat i rimlig omfattning. Att de här förhållandena föreligger – och det är icke beroende av att det inte har varit lönsamt att avverka – verifieras i sin tur bäst av hur såväl LRF:s ordförande som direktören i Skogsägareföreningarnas riksförbund för ett år sedan uppmanade skogsägarna att inse sin skyldighet att avverka skog i rimlig omfattning. Ingen regering, oberoende av politisk inställning, kan avstå från att ingripa, om vi inte får en rimlig avverkning. Ingen kan resonera bort att vi har haft en orimligt låg avverkningsgrad i vissa skogsägargrupper. Och eftersom vår situation är den att vi har ont om skogsråvara framöver och att vi redan nu har obalans i förhållandet mellan vår industrikapacitet och tillgången på skogsråvara, räcker det inte med att, som Bertil Jonasson säger, flertalet skogsägare sköter sig. Det är visserligen i och för sig bra och riktigt, men vi har inte råd att låta ett icke obetydligt antal missköta sig i det här avseendet.

Sådant är läget. Det var därför som vi begärde att regeringen skulle se till att vi fick en möjlighet att ålägga dem som varken Bertil Jonasson eller jag vill försvara att sköta sin skog så att vi kan få den mängd råvara till vår industri som vi behöver för att trygga de arbetstillfällen som vi båda två är så angelägna att slå vakt om.

BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Elvy Nilsson säger att det bästa sättet att göra någonting för Värmland är att rösta på de socialdemokratiska förslagen. Jag skulle naturligtvis kunna vända på det och säga tvärtom. Men jag tror inte att det berikar den här debatten särskilt mycket, om vi går in på dessa frågor nu. Vi får väl ta de debatterna vartefter dessa frågor kommer upp. Om det blir en blockröstning är det givet att situationen kan bli den som Elvy Nilsson har tänkt sig. Det kan väl vem som helst räkna ut. Men vad som är väsentligt är att åtgärder i förbättrande syfte kommer till stånd i Värmland. Diskussionen om hur vi skall nå dithän får vi ta från fall till fall.

Sedan några ord till Svante Lundkvist. Han säger att det behövs ett handlingsprogram. Ja, man kan ha många synpunkter på detta. Men vi har ju fått en ny skogsvårdslag som vi från alla partier, vad jag kan förstå, räknar med skall bli effektiv i skogsvårdande syfte. Genom den lagen skall man kunna sätta in åtgärder i de fall där det t. ex. är fråga om ren vanskötsel. Jag tror att det är viktigt att vi i första hand försöker ta itu med dem som inte

sköter skogen. Sedan får vi se hur det faller ut. Det kan inte vara en riktig väg att genom vissa regleringar och andra åtgärder göra det besvärligt för dem som avverkar på ett riktigt sätt och sköter sin skog. Jag menar att med hänsyn till situationen är det stimulansåtgärder som behöver sättas in på ett lämpligt sätt. Det är på den vägen vi skall pröva oss fram, och vi skall väl försöka hjälpas åt att få fram sådana lämpliga åtgärder.

ELVY NILSSON (s) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska motionen innehåller en rad konkreta förslag inte minst när det gäller den ekonomiska sidan som innebär direkta åtgärder och direkta förslag till satsningar i Värmland. Det är det som är skillnaden gentemot den borgerliga motionen.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag kan lugna Bertil Jonasson med att de förslag som vi har lagt fram och som syftar till att göra det möjligt att ålägga dem som icke sköter sin skog att göra det icke drabbar de skötsamma. Vi har faktiskt skickat över förslag till både industriministern och jordbruksministern med sådana kriterier. På den punkten behöver Bertil Jonasson sålunda inte känna någon oro. Med skogsvårdslagens hjälp klarar vi inte en ordentlig virkesförsörjning i den mera planerade hushållning som vi kommer att vara i behov av för att garantera att också de industrier som ligger i de mest utsatta områdena skall få sin råvara. Man måste bl. a. tillgripa sådana åtgärder som vi socialdemokrater har föreslagit: obligatoriska skogsvårdsplaner, långsiktiga virkesavtal och möjligheter att säkra virkestillgången i första hand till industrier som ligger i bygder som är ömtåliga ur sysselsättningssynpunkt och där nedläggningar annars skulle hota.

BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Elvy Nilsson säger att den socialdemokratiska motionen innehåller en hel rad konkreta förslag till åtgärder. Uppräkningen av åtgärder är mycket längre i den motionen – det är helt klart. Men resultatet behöver inte gå efter en motions storlek eller dess många uppräknings. I vår motions första yrkande har vi föreslagit att regeringen får extra bemyndigande för åtgärder i Värmland. Vårt förslag om att ge regeringen möjligheter till speciella kraftåtgärder, där sådana behövs, kan vara hur övergripande som helst och ge vilka möjligheter som helst i de konkreta fall som kan bli aktuella. Detta är väl själva kontentan. Jag tror inte att detta förslag är sämre, ty vi kan inte i förväg, hur vi än bär oss åt, räkna med alla tänkbara situationer som kan komma.

Till sist vill jag bara säga några ord till Svante Lundkvist med anledning av hans uttalande att socialdemokraternas åtgärder inte drabbar de skötsamma. Allt vad planer, uppgiftslämnande och sådant heter irriterar människorna, varför man inte i onödan bör belasta dem med sådant. Skogsvårdslagen skall ju nu börja tillämpas och vi får se vad den kan betyda. Jag hoppas att den i detta fall kommer att bli effektiv. Hur vi än jobbar med planer, anmälningar

och sådant får vi inte mera skogsråvara. En sådan uppstår inte genom omfattande pappersexercis. Det är nog här som meningarna är delade, men vi får väl återkomma i frågan.

Talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I dagens långa debatt har flera av talarna, enligt min mening med all rätt, konstaterat att den offentliga sektorns snabba tillväxt är ett större hot mot vår samhällsekonomi än någonsin tidigare. Skall vi komma ifrån vårt stora underskott i bytesbalansen, och härom är vi alla överens, finns det bara ett sätt, och det är att öka produktionen för att kunna exportera mera och för att kunna möta konkurrensen från importvaror. Därvidlag är den offentliga sektorn inte till mycken hjälp. Vi kan inte få några valutainkomster av våra sociala förmåner, barnbidrag, skolmåltider och alla andra i och för sig mycket välmotiverade sociala åtgärder. Men underskottet i vår bytesbalans måste minska. Vi måste producera för att kunna importera olja och andra nödvändiga varor. Proportionerna mellan den offentliga sektorn och den valutainbringande sektorn måste ändras. Det är därför glädjande att kunna konstatera att regeringen nu målmedvetet inriktar sig på ett sparande när det gäller de offentliga utgifterna, ett sparande som främst skall åstadkommas genom rationaliseringar och som inte innebär några försämringar för de svagaste grupperna i samhället.

Tyvärr förefaller det, herr talman, som om återhållsamheten inte är lika stor på det kommunala planet. Jag är fullt medveten om att riksdagen ålagt kommunerna betydande utgifter, men när man läser i dagspressen finner man att ambitionerna på det kommunala planet ibland är orimligt högt ställda. Det är inte här ovanligt att kommunerna söker utföra vissa arbeten, städning och fönsterputsning är bara ett par exempel, i egen regi i stället för att lägga ut uppdragen på entreprenad. Erfarenheterna har nämligen visat att många arbeten i kommunernas egen regi blir betydligt dyrare än om de läggs ut på enskild entreprenad, där flera olika företagare får konkurrera om priset. Sådana ambitioner att sköta allt i egen regi driver upp kommunal-skatterna ytterligare, och det är inte så bra.

Det är ofta de små företagen som blir lidande när kommunerna skall driva verksamhet i egen regi. Men det finns också andra orsaker till att de små företagen just nu känner sig särskilt illa klämda. Jag syftar då på ränteläget. Att en anpassning till den internationella räntenivån var nödvändig för Sverige skall inte förnekas. Men denna åtstramning har drabbat den mindre och medelstora företagsamheten hårt. På ungefär ett halvt års tid har räntekostnaderna för företagen höjts med ca 50 %.

Som motivering för räntehöjningarna har det sagts att man vill stimulera de exporterande storföretagen att ta hem sina exportinkomster så snabbt som möjligt i stället för att låta dem stå kvar mot högre ränta utomlands. Småföretagen är endast i undantagsfall exporterande men måste trots detta

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

fullt ut bära bördan av de åtgärder som närmast har riktat sig mot de stora. För storföretag med redovisade nettovinster slår en räntehöjning på 1 % igenom med endast 0,4 %, eftersom företagens skattekostnader minskar med resten. Den mindre företagsamheten kan emellertid endast i undantagsfall redovisa vinster och får därför helt bära effekten av räntehöjningarna, samtidigt som självfinansierings- och konsolideringsförmågan minskar. De drabbas också särskilt hårt av att räntan på checkkrediterna, som är en nödvändighet för alla småföretag, har höjts med 1 % extra. Småföretagarna har heller inte några möjligheter att gå ut på den långa kreditmarknaden utan måste inrikta sig på den kortare och dyrare marknaden. Till detta kommer att de höjda kassakvots- och likviditetskvotsbestämmelserna för bankerna tunnat ut kreditmöjligheterna.

Allt detta gör att investeringarna inom denna del av vårt näringsliv kommer i farozonen. Om man inte har mycket stora förväntningar på lönsamheten – och vem har det i dessa dagar? – drar man sig för investeringar med nuvarande höga ränteläge.

Jag har inget recept på hur man skall motverka dessa negativa verkningar för småföretagare av räntehöjningar. Jag vill endast konstatera faktum, att det är de små och svaga företagen och att det är nyföretagandet som drabbas hårdast.

Räntehöjningarna har utan tvivel haft vissa psykologiska skadeverkningar när det gäller investeringsviljan. Men det finns också andra faktorer som medför psykologiska skador. Jag syftar då på debatten om kollektiva löntagarfonder som skulle lägga beslag på en stor del av företagets vinster till förmån för något stort, grått kollektiv. Denna debatt skapar oro inte bara bland företagarna utan också hos de sparare som normalt tillgodoser näringslivet med riskvilligt kapital.

Dess bättre har denna debatt nyanserats en hel del på senare tid, och olika alternativ har framförts. Det talas i dessa dagar bl. a. om regionala fonder. Jag tror att det ligger en del i den tankegången, därför att det skulle minska riskerna för att vissa regioner dräneras på pengar till förmån för andra regioner. Skall det emellertid vara någon annan mening med dessa fonder än att öka fackföreningarnas makt måste nytt riskvilligt kapital tillföras marknaden genom ett individuellt sparande med möjligheter för de sparande att senare få ta ut det man sparar. Från företagarnas sida har man i princip ingenting emot ett vidgat meddelägarskap i företagen men – jag vill än en gång understryka detta – endast under förutsättning av individuell anknytning som ej leder till ett överförande av ägandet från människorna till en politiskt anknuten fackorganisation. Många sinsemellan konkurrerande fonder skulle också hindra en maktkoncentration av den art som de flesta människor med all rätt fruktar. Makten får inte tvångsvis överföras från enskilda människor till politiskt uppbundna organisationer.

Herr talman! Näringslivet oroas också av energifragorna, och det har med skärpa slagits fast i debatten åtskilliga gånger här i dag. För ett högteknologiskt samhälle som Sverige är det nödvändigt med tillräcklig tillgång till energi och naturligtvis så billig energi som möjligt. Detta är nödvändigt om vi

skall kunna öka produktiviteten och därmed också vår konkurrenskraft. Vi vet inte om och när oljetillgångarna minskar drastiskt, och priserna på de kvantiteter vi kan få in stiger som bekant med raket fart.

Kärnfrågan i debatten är att vi helt enkelt inte snabbt kan minska vårt oljeberoende. Tillgången på olja kan vi inte göra något åt – de avgörande besluten fattas inte i vårt land utan av ayatollor och schejker i den just nu oroligaste delen av världen. Luftiga drömmar om kol, biomassa, vågkraft, vindkraft, solenergi osv. kan förmodligen inte i tillräcklig grad förverkligas under detta århundrade. En utbyggnad av vattenkraften ger oss endast ganska marginella tillskott, till priset av oersättliga natur- och miljövärden.

Vi måste så snart som möjligt minska vårt stora oljeberoende, inte bara av ekonomiska skäl utan också av miljöskäl. Jag kan i det här sammanhanget nämna att länsstyrelsen i mitt hemlän, Kronobergs län, i en rapport om den fysiska riksplaneringen i december i fjol har pekat på hur försurningen – till stor del orsakad av oljan – håller på att bli detta århundrades största miljökatastrof. Om utvecklingen får fortsätta kan redan på något tiotal år 70 % av vårt läns sjöareal vara förstörd och stora skador orsakas på mark, skog, djurliv och kanske också grundvattnet, vilket är utomordentligt allvarligt. I södra och västra Sverige kommer huvudparten av försurningen utifrån, men vi exporterar själva ungefär lika mycket som vi importerar, och det är det hemska i den här affären. Skall vi ha någon framgång i våra försök att påverka regeringarna utomlands i riktning mot bättre rening av utsläppen, måste vi naturligtvis själva föregå med gott exempel.

I Kronobergs län drabbas vi av ett par inhemska försurningskällor, exempelvis oljekraftverket i Karlshamn, som skickar ut ungefär 6 000 ton svavel per år vid drift av ett av de tre aggregaten, dvs. mer än alla hushåll och industrier i Kronobergs län tillsammans. Också Pilkingtons i Halmstad släpper ut stora mängder svavel, men dessa är begränsade till 750 ton om året. Pilkingtons vill emellertid nu ytterligare öka sina utsläpp. Jag hade i höstas tillfälle att ställa en interpellation till jordbruksministern om denna allvarliga fråga. Glädjande nog har nu länsstyrelserna både i Kronobergs län och i Hallands län gått emot koncessionsnämndens beslut i ärendet.

Herr talman! Det talas nu mycket om sådana alternativa energikällor som torv, kol, vindkraft och även energiskog. Men innan sådana tas i bruk måste man också noga undersöka konsekvenserna. Kanske kan ultraljud från vindkraftverk orsaka skador på djur och människor, kanske kan odlingen av energiskog suga upp för mycket vatten ur marken och förändra det lokala klimatet, kanske kan användning av torv medföra spridning av tungmetaller genom luften.

Förgiftningarna från kol och olja smög sig på oss därför att vi inte var uppmärksamma på farorna. Vi får inte upprepa det misstaget – vi har inte råd med det. Vi måste noga undersöka vilka negativa biverkningar nya energislag kan föra med sig för var miljö och för människorna. Vi får inte än

en gång när det gäller energifrågorna handla först och sedan tänka och forska.

I detta anförande instämde Erik Olsson (m).

KARL-GUSTAF MATHISSON (s):

Herr talman! Utvecklingen i Västmanlands län under tiden efter 1945 kännetecknas av en kraftig expansionsperiod, bl. a. befolkningsmässigt, fram till 1970. I genomsnitt uppgick befolkningsökningen till 3 000 invånare per år. Omkring 1970 skedde ett kraftigt trendbrott. Under 1970-talet har folkmängden minskat med i runt tal 3 000 invånare. Bakom denna minskning döljs en nettoflyttningsförlust på 10 000 personer.

Orsaken till denna stora nettoflyttningsförlust är den obalans på arbetsmarknaden som uppkom när industrisektorn upphörde att expandera sysselsättningsmässigt. Under 1970-talet har en minskning av industrisysselsättningen noterats. Den stora inflyttningen under tidigare år resulterade i en ung befolkning, som i sin tur gav upphov till betydande tillskott på arbetsmarknaden av ungdomar men också av kvinnor som sökte sig ut på arbetsmarknaden sedan deras barn vuxit upp.

Som konsekvens av den kvarstående obalansen kan konstateras att länet nu har drygt 3 000 arbetssökande tillgängliga för omedelbar placering, omkring 2 400 personer i beredskapsarbete och omkring 2 000 personer i arbetsmarknadsutbildning.

Länets stålindustri, som på resp. ort är helt avgörande för sysselsättningen, har drabbats av betydande problem under 1970-talet. Sammantaget har sysselsättningen inom stålindustrin minskat med drygt 1 000 personer. Såväl Fagersta AB, Surahammars Bruks AB, Halstahammars AB som gjuteriföretaget Kohlsva Jernverk har haft en ogynnsam utveckling. Särskilt under senaste lågkonjunkturen uppvisade man lågt kapacitetsutnyttjande och helt otillfredsställande ekonomiska resultat. Den konjunkturförbättring som inträtt under 1978 och 1979 har för Fagersta, Hallstahammar och Kolsva inneburit att man lyckats åstadkomma blygsamma positiva resultat, medan verksamheten inom Surahammars Bruks AB fortfarande ger stora förluster.

Det sistnämnda företaget är nu beroende av concernbidrag från moderbolaget ASEA. Ett stort problem inför en konjunkturavmattning är att stålindustriföretagens ekonomiska soliditet försvagats kraftigt. Deras förmåga att klara nya förlustår är därmed i varierande grad reducerad.

Som jag tidigare nämnt är en av orsakerna till den dåliga utvecklingen bristande kapacitetsutnyttjanden. Detta är särskilt påtagligt för Surahammars Bruks AB, där särskilt de nästan nya anläggningarna bestående av hytta i Norberg och stålverk i Surahammar uppvisar ett otillfredsställande kapacitetsutnyttjande. I sin utvärdering 1977 av stålindustrins framtida utveckling framhöll länsstyrelsen i Västmanlands län "att det är mycket angeläget att möjligheterna till ett högre utnyttjande av de moderna anläggningarna i Spännarhyttan och Surahammar klarläggs. Inga nyinveste-

ringar i malmbaserad specialstålsmetallurgi bör ske i Sverige förrän ledig kapacitet i dessa anläggningar utnyttjas helt.”

Några nya anläggningar för malmbaserad specialstålsmetallurgi har heller inte tillkommit. Tvärtom har ett antal hyttor lagts ner. Någon samverkan mellan berörda företag och Surahammars Bruks AB har dock inte kunnat åstadkommas. I stället har dessa företag gjort investeringar i utbyggnad av skrotbaserad metallurgi. Under 1978 och 1979 har hyttan i Norberg kunnat utnyttjas på ett någorlunda hyggligt sätt, men sedan SKF-Steel i Hofors från årsskiftet övergått till en annan råjärnsförsörjning har kapacitetsutnyttjandet ånyo sjunkit till en alltför låg nivå. Resultatet av detta är nu att verksamheten vid Spännarhyttan liksom vid stålverket i Surahammar allvarligt hotas.

I detta läge är det mycket angeläget att en eventuell möjlighet till samverkan mellan Surahammars Bruks AB och Boxholms AB, som f. n. diskuteras, underlättas genom statlig medverkan. Om pågående överläggningar visar att samverkan kan ske på företagsekonomiskt godtagbara förutsättningar, bör statlig finansiell medverkan komma till stånd för de nödvändiga investeringar som då bör genomföras på berörda orter.

Vad gäller Fagersta AB torde verksamheten inom den rostfria sektorn och bergborrdivisionen ha goda framtidsutsikter, medan däremot kolstålsektorn, som sysselsätter omkring 800 personer, är ett betydande problem. För denna verksamhet har företaget, trots konjunkturförbättringen 1978–1979 och vissa satsningar för att åstadkomma resultatförbättring, inte lyckats uppnå ett godtagbart resultat. Företaget har nu startat en utredning om kolstålsektorns framtid. Resultatet av denna utredning måste bli föremål för särskild uppmärksamhet från statens sida, inte minst med hänsyn till det stora antal personer som är sysselsatta i sektorn.

Hallstahammars AB tillhör som bekant de mindre handelsstålverken i landet. Bl. a. genom det till- och frånintresse som visats från statens sida vad gäller de mindre handelsstålverken men också till följd av interna ledningsproblem har något klarläggande om företagets framtid ännu inte kunnat ske. I samband med handläggningen av miljöskyddsärenden har företaget nu meddelat att man inom den närmaste tiden skall starta en allsidig utredning om företagets framtida verksamhetsinriktning, investeringsbehov m. m. Detta är ett framsteg, men företaget är också beroende av agerande från statens sida i handelsstålssektorn och av de åtgärder som vidtas inom SSAB.

Kohlsva Jernverk är landets största stålgiuteri. Man har liksom övriga företag inom stålgiuteribranschen haft problem med lågt kapacitetsutnyttjande. Omstruktureringarna inom branschen har av olika skäl gått långsamt, och detta har resulterat i att gjuteriverksamheten i Kolsva, som bedrivs med modern utrustning, inte givit önskvärd resultatförbättring. Utvecklingen inom stålgiuteribranschen måste ägnas fortsatt uppmärksamhet.

I det socialdemokratiska partiets stålmotion ställs konkreta förslag avseende åtgärder för såväl specialstålindustrin som stålgiuterierna och de mindre handelsstålverken. Jag vill med mitt inlägg stryka under det angelägna i att vi snabbt kommer till handling, för här brådskar det verkligen

Onsdagen den
30 januari 1980

*Allmänpolitisk
debatt*

när det gäller offensiva insatser.

Vi som bor inom bruksorterna upplever i dag en stor oro. Det är därför nödvändigt att kraftfulla och samfälliga åtgärder sätts in för att behålla den svenska stålindustrins konkurrenskraft. För vad det egentligen handlar om är tiotusentals människor och deras familjers försörjning. Det handlar om att slå vakt om samhällen där människor i dag lever och trivs. Våra bruksorter får inte slås ut.

Jag vill fortsätta min beskrivning av näringslivet i Västmanlands län med att poängtera i vilken ovanligt hög grad länets näringsliv är beroende av utvecklingen inom energiområdet. Inte minst utvecklingen vid Asea-Atom – men även utvecklingen vid ASEA – kommer att bli starkt beroende av utformningen av landets energipolitik. För verksamheten vid dessa och andra företag som levererar utrustning till den energiproducerande industrin är det angeläget att landets energipolitik läggs fast snarast efter folkomröstningen i kärnkraftsfrågan i mars. Särskilt angeläget är det att Asea-Atoms framtida roll och uppgifter fastställs.

Som bekant är ASEA också mycket stor leverantör av industriutrustning. De senaste årens utveckling vad gäller industriinvesteringar har därför också påverkat ASEA i dämpande riktning. Det är givetvis en mycket angelägen uppgift för landet i dess helhet att större investeringsaktivitet kan uppnås i industrin, men det har också stor betydelse för ASEA:s utveckling.

En annan sektor inom näringslivet som är starkt beroende av vad som händer inom energiområdet är bilindustrin. Utöver de företagsenheter som tillhör Volvo levererar den västmanländska industrin i betydande omfattning komponenter till bilindustrin. Förändringar i bilproduktionen får därför snabbt återverkningar i länet.

Genom riksdagens beslut kommer verksamheten vid F 1 i Västerås att läggas ner den 1 juli 1983. Fram till denna tidpunkt försvinner därmed omkring 400 arbetstillfällen. I enlighet med regeringens uppdrag har länsstyrelsen tillsatt en särskild arbetsgrupp som skall följa utvecklingen och försöka utarbeta förslag till åtgärder som syftar till att lindra effekterna av förändringen. För denna verksamhet är utredningsgruppen i behov av att staten tillskjuter utredningsanslag. Medelsbehövet är av måttlig omfattning, men det är angeläget att resurser ställs till arbetsgruppens disposition.

I sitt yttrande i september 1979 över pilotutbildningsutredningens betänkande har länsstyrelsen i Västmanlands län anført en rad starkt sakliga skäl för att lokalisera trafikflygarskolan till Hässlö i Västerås med hänsyn till de lokaliseringsmässiga förutsättningarna med också med hänsyn till behovet av att lokalisera ny verksamhet till Västerås som ersättning för flygflottiljen, som skall avvecklas.

Samtliga riksdagsledamöter från Västmanlands län delar länsstyrelsens bedömningar, vilket bl. a. en gemensam motion till innevarande riksmöte ger uttryck för. Jag förutsätter att såväl länsstyrelsens synpunkter som den västmanländska motionen beaktas vid den fortsatta behandlingen av frågan.

I fråga om övriga åtgärder som syftar till att medverka till en positiv

utveckling inom länets näringsliv är inplaceringen av kommuner i stödområden samt verksamheten inom utvecklingsfonden av stor betydelse.

Med hänsyn till näringslivets sammansättning och kravet på ett tillräckligt befolkningsunderlag för fullgod regional service är det angeläget att vissa av vårt läns kommuner erhåller förstärkta stödmöjligheter. Framför allt gäller detta Fagerstaregionen som med kommunerna Fagersta, Skinnskatteberg och Norberg utgör en av ländets svagaste A-regioner. I flera avseenden har Fagerstaregionen problem som är likartade dem som finns i kommuner som efter riksdagsbeslut inplacerats i stödområdena 4 och 5, varför en omprövning av Fagerstaregionens inplacering i stödområde är av största betydelse.

När det sedan gäller resurserna inom utvecklingsfonden för Västmanlands län, så är dessa fortfarande av rätt liten omfattning i förhållande till jämförbara län.

Det är framför allt vissa arbetsgrupper inom fondens verksamhetsområde som det är särskilt angeläget att kunna satsa på genom ökade resurser, såsom stimulans till och medverkan i företagets produktökning och produktförnyelse, marknadsföringsinsatser m. m.

Med hänsyn till den situation som f. n. råder i Västmanlands län finns det starka skäl att vid medelsfördelningen åstadkomma ökade förutsättningar för konstruktiva insatser i det näringspolitiska och regionalpolitiska arbetet i länet.

Herr talman! Det höginustrialiserade Västmanlands län har – och står inför – allvarliga problem. Vi är också fullt medvetna om att vi har många av problemen gemensamt med övriga delar av vårt land. Vad som krävs i dagens situation är en handlingskraftig regering som vill och har förmåga att ta tag i problemen och att medverka till att vårt land åter blir en expansiv industrination.

I detta anförande instämde Roland Sundgren (s).

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren atskildes kl. 23.54.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert